

Blekinge Tekniska Högskola

Natali Klosterling
Masterarbete 30 hp
Masterprogrammet för Fysisk Planering
2015-05-27

”DEN ATTRAKTIVA STADEN”

*En studie om den attraktiva stadens konstruktion
i svensk stadsbyggnadsdiskussion*

© Natali Klosterling, 2015

Blekinge Tekniska Högskola
Sektionen för Fysisk Planering

Författare: Natali Klosterling

Titel: "Den attraktiva staden". En studie om
den attraktiva stadens konstruktion
i svensk stadsbyggnadsdiskussion.

Program: Masterprogrammet för Fysisk Planering

Kurs: Masterarbete i Fysisk Planering FM2559

Omfattning: 30 hp

Handledare: Christer Persson

Examinator: Karl Bergman

Utgivningsort: Karlskrona

Datum: 2015-05-27

Sammanfattning

I den internationella forskningen om styrelseformer finns en allmän uppfattning om att den politiska utvecklingen under 1900-talet indikerar en övergång från government till governance. Nya styrelse- och samarbetsformer har inneburit att den tidigare välfärdspolitiken har omformulerats till en entreprenörmässig stadspolitik, vilket har skapat en innehållsmässig förskjutning i planeringens grundläggande syfte och mål. Mot bakgrund av globaliseringen satsar numera allt fler städer på att marknadsföra sig som attraktiva för att kunna konkurrera om det internationellt rörliga kapitalet. Problematiken i detta sammanhang är att särskilda handlingsinriktade strategier har blivit dominerande i det planpolitiska arbetet, vilket således får konsekvenser för stadens utformning och stadsbild.

Den kommunikativa planeringen förespråkar samverkan och dialog mellan alla berörda parter i syfte att skapa konsensus och en samsyn i stadsbyggnadsfrågor. Men beroende på vilka idéer som inkluderas respektive exkluderas från diskursen påverkas därmed vår uppfattning och förståelse av stadens attraktivitet. I den internationella forskningen förefaller begreppet attraktivitet ha en hegemonisk betydelse. Trots detta, verkar det finnas motsättningar i svenska publikationer om *vad* som utgör stadens attraktivitet och då lika mycket vilken *typ* av stadspolitik som bör bedrivas i en nutida kontext. Studien syftar till att studera den attraktiva stadens konstruktion genom en diskursanalys. Därmed är avsikten att synliggöra vilka föreställningar som framträder i diskursen och som influerar det samtida planpolitiska arbetet på den kommunala nivån.

Nyckelord: government, governance, stadspolitik, globalisering, attraktiv stad, marknadsföring, kommunikativ planering, diskurs

Innehåll

Författarens tack	7
Inledning	9
Problemställning	9
Problemformulering.....	10
Syfte	10
Frågeställningar	10
Disposition	10
Ett övergripande teoretiskt perspektiv	11
Kunskap – en social konstruktion	11
<i>Diskursteori och språkets betydelse</i>	11
<i>Konsensusskapande – risk för en avpolitiserad politik?</i>	14
Forskningsöversikt	16
Stadspolitik i en svensk kontext.....	16
<i>Mot ett förändrat statsstyre och nya samarbetsformer</i>	16
<i>Ideologisering av det politiska rummet</i>	20
<i>Omstrukturering av stadens rum</i>	22
<i>Att profilera staden som attraktiv</i>	23
Summering av forskningsöversikten	25
Metod & material	27
En metodologisk orientering	27
<i>Diskursanalysens principer</i>	27
<i>Urval och tillvägagångssätt</i>	29
<i>Avgränsning</i>	31
<i>Diskursteoretiska begrepp</i>	31
Resultat	34
Den attraktiva stadens konstruktion.....	34
<i>Stadens politiska styrelseform</i>	34
<i>Stadens utbud och egenskaper</i>	38
Analys	44
Attraktiv stad – en hegemonisk diskurs?	44
<i>Att konstruera diskursen om den attraktiva staden</i>	44
<i>Diskursens konsekvenser för synen på staden</i>	47
Avslutning	51
Slutsatser	51
Vidare forskning	51
Källförteckning	53

Författarens tack

Det har varit oerhört lärorikt och berikande att studera vilka föreställningar som finns om den attraktiva staden. Emellertid vill jag ägna detta kapitel åt att rikta ett innerligt tack till de personer som har stöttat och sporrat mig under arbetets gång. Först och främst vill jag tacka min handledare Christer Persson, universitetslektor vid Blekinge Tekniska Högskola, för värdefulla insikter, intressanta diskussioner och för ett betydelsefullt stöd under arbetsprocessen. Ett stort tack riktas även självklart till min familj och mina vänner som agerat som bollplank och hejklack samt kommit med ovärderliga tips och råd.

Karlskrona i Maj 2015

Natali Klosterling

Inledning

Problemställning

”En attraktiv region agerar föredöme. Lyckas Skåne med detta stärks den globala konkurrenskraften och regionen blir en internationellt attraktiv plats att bo och verka i.” (Region Skåne 2014: 43)

Att skapa attraktiva städer och regioner har blivit allt mer uppmärksammat i den svenska stadsbyggnadsdiskussionen och fungerar som ett slags koncept och ideal i den samtida planeringen. Från att kommunen tidigare hade i uppgift att bedriva en välfärdsfrämjande politik har det numera blivit en fråga om att främja tillväxtskapande strategier där *attraktivitet* är en ledstjärna i det planpolitiska arbetet.

Under slutet av 1900-talet drabbades Sverige av en ekonomisk nedgång, vilket väckte ett intresse av att mobilisera resurser från offentliga och privata aktörer. Nya former av offentligt-privat partnerskap och sektorsövergripande samarbeten kom att skapa en förskjutning från tidigare centralstyrning till decentralisering. Därmed har det konkreta påståendet om att regeringen styr riket snarare omvandlats till en empirisk fråga om *vem* som egentligen bär på den rådande makten.

I det politiska rummet har globaliseringen fått en allt större betydelse och innebär att det finns en föreställning om ett internationellt rörligt kapital som städer måste konkurrera om. Allt fler kommuner satsar därmed på en stadsomvandling och ett marknadsföringsarbete för att kunna attrahera turister, investerare och potentiella invånare till staden. Problematiken som Wolman et al (1994:842) lyfter fram är att punktvisa förnyelser kan leda till en fragmentering av staden och växande sociala och ekonomiska klyftor. Likväl menar Nylund (1995:24–25) att sådana åtgärder kan leda till en ökad segregering och gentrifiering.

I den internationella forskningen är den attraktiva staden ett ständigt omtalat och debatterat ämne. Trots detta, saknas det systematiska studier som visar hur diskursen om den attraktiva staden konstrueras i den svenska stadsbyggnadsdiskussionen och vilka konsekvenser som diskursen får för synen på staden. Den attraktiva stadens konstruktion är därför central i denna uppsats.

Problemformulering

Föreställningen om globalisering har resulterat i att städer behöver främja tillväxtskapande strategier i planering för att kunna konkurrera om uppmärksamheten på den globala marknaden. Problematiken är emellertid att *särskilda* strategier har blivit dominerande i det planpolitiska arbetet, vilket således får konsekvenser för stadens utformning och stadsbild. I den internationella forskningen förefaller begreppet attraktivitet ha en hegemonisk betydelse, men om så är fallet, vilka diskursiva värden är det som inkluderas och exkluderas från diskursen om den attraktiva staden? Råder det konsensus kring *vad* som främjar stadens attraktivitet eller finns det maktkamper som utmanar förståelsen av den attraktiva staden och då lika mycket vilken *typ* av stadspolitik som bör bedrivas i en nutida kontext? Eftersom myndigheter representerar folkviljan, genom val och delegation från valda församlingar, är frågan i vilken utsträckning som myndigheterna faktiskt gör det i de marknadsföringsstrategier som sedan blir fallet av stadspolitiken.

Syfte

Syftet med föreliggande studie är att studera den attraktiva stadens konstruktion. Mer specifikt syftar studien till att undersöka och analysera vilka föreställningar som framträder i diskursen samt vilka konsekvenser som diskursen får för synen på staden och stadsbilden.

Frågeställningar

I förhållande till uppsatsens syfte undersöks följande frågor:

- ▶ Hur konstrueras diskursen om den attraktiva staden?
- ▶ Finns det en hegemonisk betydelse av stadens attraktivitet?

Disposition

Uppsatsen är strukturerad enligt följande; i det första kapitlet *Ett övergripande teoretiskt perspektiv* redogörs för diskursanalys och diskursteori. I det andra kapitlet *Forskningsöversikt* redovisas hur politiken har utvecklats och förändrats under 1900-talet och vilka strategier som har vuxit fram som en konsekvens av den rådande stadspolitiken. I *Metod & material* presenteras studiens forskningsdesign, empiri, tillvägagångssätt och avgränsning. I kapitlet *Resultat* och *Analys* analyseras studiens empiri utifrån uppsatsens frågeställningar i kombination med diskursteoretiska begrepp. Det sista kapitlet, *Avslutning*, inbegriper en sammanställning av studiens viktigaste slutsatser samt några idéer för vidare forskning.

Ett övergripande teoretiskt perspektiv

Kunskap – en social konstruktion

Studien tar sin utgångspunkt i ett *diskursanalytiskt förhållningssätt* vilket vilar på ett *socialkonstruktivistiskt perspektiv*. I det socialkonstruktivistiska perspektivet ligger en syn på kunskap som socialt konstruerad, vilket innebär att kunskapen konstrueras genom en mellanmänsklig interaktion och ett kollektivt handlande. På så vis finns en syn på att verkligheten inte kan nås bortom en diskurs utan istället konstrueras människan den sociala verkligheten genom diskursiva raster (Hviid Jacobsen 2011:113–114, 117–118). Syftet i den diskursiva forskningen är alltså att studera hur kunskapen konstrueras och rekonstrueras på olika samhällsarenor och utforska vilka språkliga konstellationer som bygger upp en diskurs (Börjesson & Palmblad 2007:10). Winther Jørgensen och Phillips framhåller att en diskursanalys utgör ett helt ”paket” som omfattar en teoretisk och metodisk helhet:

”Paketet innehåller för det första filosofiska (ontologiska och epistemologiska) premisser angående språkets roll i den sociala konstruktionen av världen; för det andra teoretiska modeller; för det tredje metodologiska riktlinjer för hur man griper sig an ett forskningsområde; och för det fjärde specifika tekniker för språkanalys. I diskursanalysen är teori och metod alltså sammanlänkade.” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:10).

Utifrån citatet kan alltså en diskursanalys som metod inte ske lösryck från sitt grundläggande teoretiska perspektiv, utan behöver vara förankrad till den språkfilosofi och teoretiska inriktning som diskursanalysen tar sin utgångspunkt ifrån. Inom diskursanalysen finns det framför allt tre olika teoretiska inriktningar vilka är *diskursteori*, *kritisk diskursanalys* och *diskurspsykologi*. I förhållande till uppsatsens syfte och frågeställningar väljer jag att hämta inspiration från framför allt diskursteorin, där filosoferna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe är kända föreläsare (Winther Jørgensen & Phillips 2000:10, 13, 25). Kapitlet inleds därför med en presentation av diskursteorin samt en diskussion om språkets förmåga att disciplinera hur vi bör förstå den sociala verkligheten och samhällsutvecklingen.

Diskursteori och språkets betydelse

Hur verkligheten ska förstås botten enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000: 7) i en diskurs som innefattar ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen”. För att skapa förutsättning för kunskap krävs emellertid att det finns gemensamma uppfattningar om hur en särskild världsbild skall omnämnas och förstås i politiska

och sociala sammanhang (Ibid:12–13). Filosofen Ferdinand de Saussures menade att språket utgör ett teckensystem som innefattar både *beteckningar* och *det betecknade*. Beteckningar brukar vanligtvis beskrivas som ett begrepp som får en betydelse genom sitt innehåll, det vill säga det betecknade. Beroende på vilka diskursiva värden som knyts an till ett begrepp kan definitionen av beteckningen både formas och omformuleras, vilket således påverkar hur diskursen kommer att konstrueras eller rekonstrueras (Bergström & Boréus 2012:365).

Definitionen av ett begrepp, exempelvis en stad, är inpräglad i särskilda diskursiva praktiker, exempelvis kultur, entreprenörskap och kreativitet, som knyts an till det enskilda begreppet och som ger den en särskild betydelse (se Howarth 2007:119 för liknande exempel). Inom diskursteorin benämns innehållet hos det betecknade för tecken eller *element* som tillsammans utgör ett teckensystem som lägger grund för diskursens konstruktion (Bergström & Boréus 2012:365). Diskursen etableras som en totalitet där aktörer försöker fastställa varje teckens identitet i syfte att hindra teckens glidning i förhållande till andra och därmed skapa en klarhet kring begreppets definition (Winther Jørgensen & Phillips 2000:33–34). Howarth menar emellertid att begreppets betydelse, exempelvis en skog, är alltid beroende av betraktarens subjektiva värderingar och enskilda intressen:

”En skog kan vara ett skönhetsobjekt, ett hinder för byggandet av en motorväg eller ett unikt ekosystem beroende på den horisont av klassifikatoriska regler och skillnader som skänker mening åt den.”
(Howarth 2007:17)

Utifrån exemplet ovan kan det tolkas som att definitionen av ett begrepp speglar en *specifik* bild av den sociala verkligheten. Mouffe (2005:11–12) framhåller att politiker och aktörer på olika sätt försöker att dra skiljelinjer mellan vilka tecken som skall inkluderas respektive exkluderas från den språkliga konstellationen. Beroende på vilka diskursiva värden som knyts an till en diskurs påverkas och förändras vår verklighetsuppfattning, något som även bidrar till en transformering av det politiska arbetet hos olika institutioner och organisationer. Därmed är diskursen som sådan alltid sårbar och beroende av de tecken som den utesluter, så kallat *det diskursiva fältet* eller *det konstitutiva yttre*, då sådana tecken ständigt kan utmana den befintliga definitionen av ett begrepp (Howarth 2007:17, 119).

Enligt de politiska filosoferna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe konstrueras en diskurs genom en *diskursiv kamp*, även kallat för *antagonism*, vilket innebär att det förekommer en konflikt kring meningsskapandet av den enskilda diskursen. Målet i den diskursiva kampen är att etablera *hegemoni*, det vill säga en avsaknad av kamp, i syfte att nå en politisk enighet kring hur verkligheten skall omnämnas och förstås (jfr Howarth 2007:18; Laclau 2007:545; Mouffe 2005:15; Winther Jørgensen & Phillips 2000:13, 16, 43). Poststrukturalisten Jacques Derrida förespråkade för *dekonstruktion* som innebär motsatsen till hegemoni (Bergström &

Boréus 2012:365–366). Dekonstruktion syftar till att visa på det motsägelsefulla och osäkra som kan rubba den hegemoniska betydelsen, vilket innebär att hegemonier därmed är tillfälliga språkliga konstellationer som alltid är sårbara för det som den utesluter från den etablerade diskursen (Tunström 2009:25).

Eftersom politiker och aktörer på olika sätt försöker att upprätta kontroll över språkets betydelse och hindra andra betydelsefixeringar till en diskurs, innebär det att diskursen som sådan är inbäddad i maktstrukturer (Börjesson & Rehn 2009:45). Börjesson och Rehn refererar till Michel Foucault som menade att språket har en maktutövande effekt på så vis att varje utlåtande är påverkat av den maktapparat som gör den särskilda kunskapen accepterad och legitim (Foucault i Börjesson & Rehn 2009:37, 46, 94). Enligt Winther Jørgensen och Phillip (2000:20) är ”makt (...) både det som skapar vår sociala omvärld och det som gör att omvärlden ser ut och kan omnämnas på vissa *sätt* medan andra möjligheter utesluts”. Det innebär att alla utsagor inte kommer till känna i en diskurs ”(...) på grund av ett batteri av mekanismer som reglerar diskursproduktionen” (Howarth 2007:75). På så vis har politiker och aktörer en förmåga att, genom sitt språkbruk, disciplinera *hur* vi bör förstå den sociala verkligheten och att få oss människor till att följa och leva efter denna disciplin (Börjesson & Rehn 2009:47).

Definitionen av ett begrepp är alltså inte öppen för fri tolkning utan är fixerad kring vissa betydelser som tillför begreppet med en särskild innebörd. Det innebär samtidigt inte att diskursen är färdigställd och total utan påverkas och omformas ständigt i kontakt med andra diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000:17). Därmed sagt kan det beskrivas som att det finns en ”ständig strid om definitioner av samhälle och identitet” (Ibid:31). Dannestam (2009:88) menar dock att en diskurs enbart kan bli hegemonisk om den har *diskursiva bärare*, det vill säga några nyckelaktörer som införlivar diskursen med en viss mening och betydelse. Genom övertalning, maktutövande och diskussion försöker aktörerna på olika sätt att ta kontroll över språkets betydelse och därmed klargöra hur omvärlden ska förstås. Aktörernas olika uttryck bygger i sin tur upp diskursiva kedjor som tillsammans syftar till att förändra politiken och staden i en önskad riktning (Ibid:88–90). I likhet med Dannestam framhåller Healey (2007:25–26) att begrepp således har en retorisk kraft att bryta upp etablerade referensramar, det vill säga hur en fråga ska förstås, och påverkar då även vilken typ av stadspolitik som kommer att formos.

Emellertid skriver Nylund (1995:35) att på grund av begreppens komplexitet är diskurserna som sådan alltid mångfaldiga och mångfacetterade. Trots att filosofer, konstnärer och arkitekter kan ha gemensamma föreställningar kring ett begrepp finns det alltid meningsmotsättningar som kan skapa en innehållsmässig förskjutning i politikens och planeringens syfte. Denna typ av intertextualitet innebär att olika diskurser är med och bidrar till att sätta sin prägel på samhället, samtidigt som det inte finnas en entydig konsensus mellan skilda ideologiska idéer om vilka diskursiva värden som ska utgöra ett begrepp (Ibid:35–37). De Roo och Porter

(2007:9–10) kallar mångtydiga begrepp för att vara *fuzzy* eller *fuzziness*. Det innebär att föreställningarna bakom en fråga är flytande och mångfaldiga, något som i sin tur gör att det kan finnas en viss svårighet med att skapa klarhet kring begreppens definition. Därmed sagt, inrymmer ett begrepp inte enbart *en* enda betydelse utan oftast flera olika tankeinnehåll (jfr de Roo 2007:121, 119; de Roo & Porter 2007:2, 9). Inom diskursteorin benämns sådana begrepp för *flytande signifikant* som är särskilt öppna för betydelser och som olika diskurser försöker att ge ett innehåll (Winther Jørgensen & Phillips 2000:35). Således väcker det frågan ifall diskursen om den attraktiva staden verkligen har en hegemonisk betydelse eller om det finns en diskursiv komplexitet kring definitionen av stadens attraktivitet?

Inom diskursteorin gör man inga skiljelinjer mellan diskursiva och icke-diskursiva praktiker, istället finns en syn på att språket konstituerar den sociala verkligheten och att verkligheten är en återspeglning av vilken betydelse som den har tilldelats genom olika politiska diskurser (jfr Howarth 2007: 120; Winther Jørgensen och Phillips 2000:26). Winther Jørgensen och Phillips refererar till Laclau och Mouffe som menar att den artikulatoriska praktiken, alltså *hur* diskursen konstrueras, är en högst politisk fråga då det påverkar både vår förståelse av samhället och då även vårt beteende i det (Laclau och Mouffe i Winther Jørgensen & Phillips 2000:41). I nästa avsnitt kommer flera forskare att belysa den problematik som finns med den kommunikativa planeringen, då strävan efter konsensus snarare riskerar att göra diskussionen blind för andra förståelser av omvärlden och samhällsutvecklingen.

Konsensuskapande – risk för en avpolitiserad politik?

Enligt Börjesson och Rehn (2009:84) är ”förutsättningen för att språket ska göra något med oss (...) att vi har en social överenskommelse” kring en fråga. I detta fall är det intressant att lyfta fram den kommunikativa planeringen där frågan om konsensus är central och innebär att skapa en kollektiv förståelse och samsyn mellan politiker, aktörer, planerare och medborgare i stadsbyggnadsfrågor (de Roo 2007:121; de Roo & Porter 2007:2). Att skapa intersubjektiva meningar i planering kan ha positiva effekter på så vis att det främjar samarbeten mellan olika parter och intressen samt effektiviserar handlingskraften i en planprocess (Walter 2013:17). Mouffe är dock kritisk mot synen på att kunna förena alla motstridiga intressen och menar att det snarare innebär att förneka det demokratiska i konflikt:

”There is much talk today of ‘dialogue’ and ‘deliberation’ but what is the meaning of such words in the political field, if no real choice is at hand and if the participants in the discussion are not able to decide between clearly differentiated alternatives? (Mouffe 2005:3).

Istället för att det förs en diskursiv kamp mellan *höger och vänster*, har det snarare blivit en fråga om att föra en kamp mellan vad som är *rätt och fel* stadsbyggande, skriver Mouffe (2005:5). Därmed riskerar man även att de bortom den *verkliga*

uppgiften i den kommunikativa planeringen, det vill säga att föra en demokratisk politik där olika intressen och förståelser ges utrymme i den politiska diskursen (Ibid:1–2). I likhet med Mouffe menar Tunström (2009:26) att konsensuskapande inte direkt behöver vara gynnsamt utan istället riskerar det att ”avväpna aktörer och göra diskussionen blind för sådana skillnader som klass, kön och etnicitet”. Problematiken med att skapa konsensus och samsyn i planering är även att det då bara kan leda till en enda sak – nämligen *en* typ av stadspolitik (Ibid:151). Med stöd i Mouffes och Tunströms resonemang vill jag hävda att en strävan efter konsensus snarare kan *dölja* att hegemoniska uttryck får dominera i den politiska diskursen och på så vis bidra till en avpolitiserad av stadsbyggnadsfrågorna. Därmed väcker det även frågan kring demokrati och människors möjligheter att medverka i konstruktionen av de olika politiska och urbana diskurserna.

Emellertid påpekar Hillbur (2010:67) att vi, förutom genom skriften och det muntliga talet, även konstituerar vår omvärld genom bildspråket. Den visuella kommunikationen har en förmåga att på ett direkt och odiskutabelt sätt förmedla vilka normerande idéer som kännetecknar en särskild epok och kontext, och då även vilka hegemoniska uttryck som har fått en allmän acceptans i olika diskurser. En bild eller modell för stadsbyggandet kan få oss att tro att staden behöver formas utifrån vissa kriterier och innehålla särskilda funktioner. På så vis speglar illustrationer inte enbart vilka stadsstrukturer som är idealiska för en särskild tidsperiod utan är också ett försök till att förändra synen på *hur* den attraktiva staden skall illustreras och avbildas (se Hillbur 2010:67 för liknande exempel). I uppsatsens studie riktas uppmärksamheten dock mot *skriftens* betydelse och hur språket i detta sammanhang har en förmåga att transformera det planpolitiska arbetet.

Forskningsöversikt

Stadspolitik i en svensk kontext

I detta kapitel redovisas den forskning som har anknytning till uppsatsens ämnesområde. Först presenteras hur politiken har utvecklats och förändrats sedan 1970-talet fram tills idag. Det talas om att det har skett en förskjutning från government till governance vilket innebär nya styrelse- och samarbetsformer samt en förändrad politik. Vidare konkretiseras vilka idéer som har blivit centrala i det politiska rummet och som influerar det planpolitiska arbetet. Flera forskare lyfter fram vilka strategier som har vuxit fram som en konsekvens av den samtida stadspolitik och som framför allt har kommit att känneteckna stadsförnyelseprojekt och ett marknadsföringsarbete. Numera är det inte längre en fråga om städerna *vill* profilera sig som attraktiva utan snarare har det blivit ett mer eller mindre krav om kommunerna överhuvudtaget ska kunna konkurrera om det rörliga kapitalet.

Mot ett förändrat statsstyre och nya samarbetsformer

I den internationella forskningen om styrelseformer finns en generell uppfattning om att den politiska utvecklingen i Sverige indikerar nya former samarbeten och styrelsesätt (Montin & Hedlund 2009:7). Före 1970-talet kännetecknades den svenska politiken av en traditionell *government*-baserad styrelseform vilket brukar beskrivas som en hierarkisk ”top-down” styrning (Montin & Hedlund 2009:12). I denna kontext syftade politiken till att skapa en större ekonomisk jämlikhet mellan landets geografiska delar och bistå med ett ekonomiskt stöd till de regioner som var svagare än andra (Nylund 1995:23). Att främja välfärd blev en ledstjärna i det planpolitiska arbetet och avsåg att ge en grundläggande ekonomisk trygghet bland invånare och erbjuda människor tillgång till sociala tjänster som skola, vård och omsorg. Under efterkrigstiden bedrev allt fler västerländska stater en välfärds politik och kom att kallas för *välfärdsstater* (Blomqvist & Rothstein 2000:35).

Under 1980-talet uppstod dock ett ifrågasättande av välfärdsstaternas funktion och deras framtida betydelse. Oljekrisen år 1973 medförde en ekonomisk nedgång hos de flesta medlemsländerna i OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*), vilket innebar att de offentliga resurserna därmed begränsades (Blomqvist & Rothstein 2000:35). Den marknadsliberala kritiken började få ett starkt genomslag och innebar ett ökat politiskt motstånd och ett ifrågasättande av statens förmåga att tillgodose medborgarnas pretentioner på trygghet och sociala tjänster. Framför allt riktades det en kritik mot den statliga verksamheten för att vara ekonomiskt ineffektiv, men också mot välfärdsstaterna då de ansågs vara

maktfullkomliga och byråkratiska vilket hindrade medborgarnas egen rätt till självbestämmande. De ideologiska idéströmningarna från marknadsliberalismen kom att införliva en idé om att främja marknadsorienterade strategier inom den statligt finansierade tjänsteproduktionen för att på så vis kunna stärka den lokala ekonomin (Blomqvist & Rothstein 2000:51). I ett svenskt sammanhang väcktes det ett intresse av att mobilisera resurser från offentliga och privata aktörer vid tillhandahållandet av sociala tjänster och infrastruktur (Mukthar-Landgren 2009: 132). Enligt Nylund (1995:23) har den politiska utvecklingen allt mer kommit att kännetecknas som ”en rörelse från kollektiv konsumtion till produktionsfrämjande åtgärder, från välfärd till effektivitet och från socialt stöd till kontroll”.

Under 1980- och 1990-talet fick begreppet *governance* ett stort genomslag i det politiska rummet och indikerar nya styrelse- och samarbetsformer inom de olika politiska nivåerna (Pierre 2009:28). Enligt Pierre (2009:28) är *governance* inte direkt ett nytänkt begrepp utan återfinns i internationell litteratur från flera sekler tillbaka i tiden. Dock menar Montin och Hedlund (2009:8) att det finns en del meningsskiljaktigheter kring framväxten av *governance*. Å ena sidan finns det en uppfattning om att politiken har fått en helt annan vändning under de senaste decennierna, å andra sidan finns det meningar som talar för att *governance* snarare indikerar kontinuitet än en förändring (Ibid:8–9). Förskjutningen från *government* till *governance* förklaras enligt Montin och Hedlund (2009:7) som en övergång ”från centralstyrning till interaktiv samhällsstyrning”. Från att styrningen tidigare karakteriserades för att vara sektoriserad och centraliserad innebär *governance* en minskad statlig kontroll och nya nätverksbaserade samarbetsformer i fråga om ett offentligt-privat partnerskap och sektorsintegrering. Dock behöver inte styrelseformerna vara åtskilda från varandra, utan kan förekomma inom ett och samma politikområde även om övergången mellan dessa kan variera beroende på tids-sammanhang och kontext (Ibid:8–9, 12–13). I motsats till Montin och Hedlund menar Pierre att *governance* inte enbart utgör *en* enda typ av politisk styrelseform utan snarare *fyra* olika modeller (jfr Montin & Hedlund 2009:7; Pierre 1999:377):

- i. *Managerial governance* syftar till att skapa en minskad politisk kontroll över stadens administration och tjänsteproduktion. Styrelseformen kännetecknas framför allt av självstyrande nätverk och marknadsorienterade styrmedel, även kallat för *New Public Management* (NPM). Syftet i det politiska arbetet är att effektivisera den offentliga tjänsteproduktionen genom att anpassa produktionen utifrån kundval istället för politiska beslut. Styrelsemodellen innebär att inkludera en bredd av offentliga och privata aktörer vid tillhandahållandet av tjänster och infrastruktur. På så vis innebär det att de offentliga och privata skillnaderna suddas ut inte minst på en ideologisk nivå (jfr Pierre 1999:378–380; Pierre 2011:26, 36, 47–48).
- ii. *Corporatist governance* innebär att det finns ett behov av statligt inflytande i det planpolitiska arbetet. Styrelseformen kännetecknas framför allt av en fördelningspolitik med fokus på att främja välfärd och god service. Kommunen ses i detta fall

som ett instrument för att skapa konsensus mellan institutioner och organisationer och därmed möjliggöra offentliga och privata handlingar. Grundidén är att forma politiken genom demokrati och samverkan mellan olika intresseorganisationer och sociala grupper (jfr Pierre 1999:380–382; Pierre 2011:50–51, 60, 63).

- iii. *Pro-growth governance* är den styrelsemodell som kom att känneteckna allt fler politikområden under 1900-talet och som än idag influerar det politiska arbetet i många länder. Den bärande tankegången är att skapa en ekonomisk tillväxt i städerna genom ett nära offentlig-privat partnerskap. Framför allt betonas vikten av strategisk planering och mobilisering av ekonomiska resurser från regionala och nationella myndigheter. I syfte att stärka städernas konkurrenskraft finns ett behov av att sprida positiva budskap om den enskilda staden och möjliggöra ett affärselitiskt styre av den kommunala utvecklingen (jfr Pierre 1999:383–385; Pierre 2011:27, 80, 86–87). Emellertid har den ekonomiskt orienterade politiken allt mer kritiserats för en bristande politisk jämställdhet, icke-transparens i planprocesser och en försvagad demokratiskt legitimitet hos stadens invånare (jfr Blomqvist & Rothstein 2000:62; Montin & Hedlund 2009:27; Pierre 2011:26).
- iv. *Welfare governance* förekommer oftast i gamla industristäder som har blivit starkt beroende av statligt bistånd, eftersom kommunen har en begränsad ekonomisk tillväxt. I detta fall har staten alltså en ytterst central roll i det politiska arbetet, och till skillnad från *Pro-growth governance* innebär *Welfare governance* ett minimalt utbyte med privata tjänster och kapital. Styrelseformen präglas framför allt av en vänsterorienterad politik som syftar till att upprätthålla den lokala ekonomin och välfärden genom statliga medel (jfr Pierre 1999:385–387; Pierre 2011:88–89, 93).

Nedan sammanfattas samtliga fyra modeller som indikerar olika ideologier samt styrelse- och samarbetsformer. Beroende på vilken styrelsemodell som främjas får det följaktligen konsekvenser för det kommunala arbetet (Pierre 1999:388).

<i>Defining Characteristics</i>	<i>Models of Urban Governance</i>			
	<i>Managerial</i>	<i>Corporatist</i>	<i>Progrowth</i>	<i>Welfare</i>
Policy objectives	Efficiency	Distribution	Growth	Redistribution
Policy style	Pragmatic	Ideological	Pragmatic	Ideological
Nature of political exchange	Consensus	Conflict	Consensus	Conflict
Nature of public-private exchange	Competitive	Concerted	Interactive	Restrictive
Local state-citizen relationship	Exclusive	Inclusive	Exclusive	Inclusive
Primary contingency	Professionals	Civic leaders	Business	The state
Key instruments	Contracts	Deliberations	Partnerships	Networks
Pattern of subordination	Positive	Negative	Positive	Negative
Key evaluative criterion	Efficiency	Participation	Growth	Equity

Tabell. Illustrerar fyra olika governance-modeller. Källa: Pierre (1999: 388).

På grund av att governance kan te sig i olika former menar Pierre (2009:39) att governance således är ett högst komplext begrepp. Emellertid indikerar övergången från government till governance att det har skett en politisk utveckling och en förskjutning i den politiska maktfördelningen. Från att det tidigare fanns en uppfattning om att regeringen styr riket har detta konkreta påstående snarare omvandlats till en empirisk fråga som ”är det så att regeringen styr riket?” (Ibid:39).

Under de senaste decennierna har politiken allt mer börjat formas och genomföras mellan offentliga och privata aktörer, vilket innebär att det finns ett ifrågasättande av statens förmåga att mobilisera och fördela ekonomiska resurser (Montin & Hedlund 2009:10). Dock påpekar Mukthar-Landgren (2009:132) att planeringen numera styrs *främst* av privata intressen framför offentliga vid tillhandahållandet av sociala tjänster och infrastruktur. I liknande fall framhåller Nylund (1995:23–24) att de nya formerna av offentligt-privat partnerskap har resulterat i att allt fler kommuner främjar tillväxtskapande strategier i planering för att kunna förvandla städerna till internationella kraftcentra. Från att planeringen tidigare ansågs vara ett verktyg för att främja goda levnadsvillkor bland människor, har den samtida planeringen snarare fått en funktion att stärka städernas attraktion och konkurrenskraft på den globala marknaden. Alltså, indikerar den politiska utvecklingen att det även har skett en förskjutning i planeringens grundläggande syfte ”från att säkerställa välfärdsstatens jämlikhetsideal till att skapa gynnsamma etableringsvillkor för ett flexibelt kapital i en hårdnande internationell konkurrens” (Ibid:23). Utifrån Mukthar-Landgrens och Nylunds resonemang tolkar jag det som att den svenska politiken verkar vara influerad av styrelseformen *Pro-growth governance*, då det finns ett ökat privat inflytande i planering och en strävan efter att främja tillväxtskapande strategier för att stärka den kommunala och regionala ekonomin.

Pierre (2009:43) menar att förskjutningen från centralstyrning till decentralisering även har inneburit en förändring i användningen av policyinstrument i den fysiska planeringen. Från att det tidigare främjades ”hårda” instrument kännetecknade av regler och kontroll, används numera ”mjuka” instrument med betoning på dialog, nätverksbyggande och förhandlingar (Ibid:43). Således har den traditionella synen på kommunen som avgränsad administrativ och politisk enhet snarare omvandlats till en syn på att främja sektorsövergripande samarbeten mellan olika politiska nivåer och aktörer. I syfte att nå en ekonomisk tillväxt lokalt och regionalt har allt fler politikområden präglats av idén om att skapa en samverkan mellan politiker och näringsliv genom nya former av offentligt-privat partnerskap (Dannestam 2009:268, 292). Enligt Pierre (2009:43) har utvecklingen mot ett decentraliserat ansvarstagande till kommuner skapat en minskad möjlighet för statligt kontroll i planering. Därmed har den tidigare centraliserade makten hos staten numera förändrats till att ”den politiska makten flyttas upp från EU, ner till kommuner och ut i fristående myndigheter och det civila samhället” (Ibid:43).

Emellertid är Ek (2003:1) kritisk mot synen på att framväxten av governance är en naturligt och oundviklig politisk utveckling. Istället menar han att den förändrade politiken har vuxit fram som en konsekvens av de idéer som politiker, aktörer och tjänstemän har lyckats driva igenom i det politiska rummet (Ibid:1–2). Montin och Hedlund refererar till Janet Newman som, i likhet med Ek, menar att begreppet governance snarare avspelar en föreställning som *lever* i den politiska diskursen. Hur vi skall förstå governance bottenar således i en språklig konstellation, där aktörer genom ett beskrivande och normativt språkbruk försöker vägleda politiken i den riktning som önskas. Alltså, indikerar governance vilka särskilda idéer som finns om hur styrningen bör formas, vilket i sin tur påverkar och transformerar det kommunala arbetet (jfr Ek 2003:1–2; Newman i Montin & Hedlund 2009:11). I liknande fall framhåller Pierre (2009:54) att konstruktionen av diskursen om governance både utgör en empirisk och normativ fråga om; *hur* vill vi förstå den sociala verkligheten och *vilken typ* av styrelseform är nödvändig för att möjliggöra den önskade utvecklingen? I nästa avsnitt följer därför en redogörelse för vilka idéer som har fått en hegemonisk innebörd i den samtida politiska diskursen.

Ideologisering av det politiska rummet

Under slutet av 1900-talet fick begreppet *globalisering* en omfattande betydelse i den politiska diskursen och innebär att det finns en idé om gränslösa flöden av produktion, kapital och invånare, som städerna måste konkurrera om (Dannestam 2007:290–291). Dock skriver Dannestam (2009:88, 121) att denna föreställning enbart utgör en *del* av en större övergripande diskurs om hur verkligheten och samhällsutvecklingen skall förstås (Ibid:121–122). De ideologiska grunderna i en diskurs kan fungera på den nivån att det ses som något givet, naturligt och absolut nödvändigt, men det innebär samtidigt att andra uppfattningar om omvärlden utesluts (Börjesson & Rehn 2009:54). Problematiken enligt Mukthar-Landgren är att hegemoniska uttryck som globalisering riskerar att avpolitisera politiken:

”Detta blir en form av avpolitisering – om platsmarknadsföring reduceras till en ”anpassning till globalisering”, så fråntas den sin politiska roll, och det blir inte heller relevant att diskutera dess vara eller inte vara i politiska sammanhang” (Mukthar-Landgren 2012: 150).

På grund av den hegemoniska betydelsen av globalisering är det inte längre en fråga om städerna *vill* främja marknadsföringsstrategier, snarare har det blivit ett mer eller mindre krav att kommunerna *måste* profilera sig som attraktiva för att kunna konkurrera om det rörliga kapitalet, menar Mukthar-Landgren (2012:150). Utifrån detta resonemang är det möjligt att förstå de begrepp som blir centrala och hegemoniska i en diskurs påverkar vår förståelse av verkligheten, vilket innebär att språket således har en förmåga att förändra och disciplinera hur den sociala

verkligheten skall betraktas och då även mot vilken bakgrund och kontext som det skall finnas ett behov av att profilera städerna som attraktiva.

Mot bakgrund av globaliseringen och det ökade internationella samarbetet mellan länder inom EU formas och beslutas politiken numera utanför rikets gränser, vilket har bidragit till att statens ledning därmed har försvagats (jfr Ek 2003:1–2; Montin & Hedlund 2009:10). Men de nya styrelse- och samarbetsformerna har även resulterat i att den tidigare fördelnings- och välfärdspolitiken i Sverige har omformulerats till en entreprenörmässig stadspolitik (jfr Dannestam 2005:20; Dannestam 2007:290–291; Dannestam 2009:100, 208). *Stadspolitik* som begrepp, förklaras enligt Tunström (2009:140, 153) som en specifik politisk och urban diskurs som indikerar vilka politiska och offentliga åtgärder som för tillfället är nödvändiga för att utveckla staden i en önskad riktning. Begreppet inbegriper frågor som berör näringsliv, infrastruktur, samt sociala, kulturella och miljömässiga aspekter, som är knutna till den enskilda staden och dess utveckling. Således bidrar diskursen till att konstruera hur staden bör styras och avspelar i sin tur en särskild idé om vad stadsplanering *är* och vad det *bör* vara (Ibid:140–142, 153). I den samtida stadspolitik har det blivit centralt att prioritera de åtgärder som bidrar till en ekonomisk tillväxt lokalt, regionalt och nationellt. Därmed finns en förändrad syn på kommunens uppgift i det planpolitiska arbetet; från att det tidigare fanns en uppfattning om staden som en avgränsad enhet, har det idag blivit en fråga om att betrakta staden som en del av en större regional, nationell och internationell kontext (Dannestam 2005:3–4).

Enligt Nylund (1995:23) har den ökade internationaliseringen och det försvagade statsstyret bidragit till att städernas och regionernas betydelse på den globala marknaden har ökat avsevärt. *Regionalisering* har blivit ett centralt begrepp i det politiska rummet och avser en förskjutning i ansvarighetsfördelningen; från att ansvaret för den regionala utvecklingen tidigare låg hos staten ligger ansvaret idag hos den enskilda regionala myndigheten (Ibid:23). Montin och Hedlund (2009:10) menar dock att betydelsen hos det lokala och regionala självstyret inte har ökat av den anledningen att stärka den formella ledningen, utan snarare är det ett sätt för att främja marknadsorienterade funktioner i den regionala politiken (Ibid:10). Sedan 1990-talet har region- och stadsberättelser fått en allt mer central roll i den entreprenörmässiga stadspolitik, även kallat för *nyregionalism*. Nyregionalism indikerar inte någon ny typ av regionalisering, istället innebär det att det finns en förändrad syn på politikens och ekonomins betydelse i planpolitiken. I detta fall talas det i allmänna ordalag om visa ”en vision av regionen som en funktionellt integrerad och stark tillväxtregion” för att stärka stadens och regionens betydelse på den globala marknaden (jfr Dannestam 2007:291; Dannestam 2009:209).

Ek (2003:1) menar dock att regionaliseringen speglar en särskild idé om samhällsutvecklingen och syftar till att profilera regionerna som kraftfulla aktörer, vilket brukar benämnas som en utveckling mot ”Regionernas Europa”. Mot bakgrund av

globaliseringen har aktörer snabbt börjat visa en ambition öka attraktionskraften hos städer och regioner genom att satsa på en ekonomiskt orienterad politik och marknadsorienterade strategier i planering. Regionaliseringen kan i detta fall ses som en konsekvens av den diskursiva kampen som färgar aktörernas förståelse av verkligheten och som i sin tur påverkar det kommunala och regionala arbetet (Ek 2003:1,4, 6–7). I likhet med Ek framhåller Dannestam (2009:28, 130) att det politiska rummet därmed kan ses som en diskursiv arena, där aktörer på olika politiska nivåer försöker fastslå vilken typ av politik som skall bedrivas och då även vilka frågor och strategier som bör vara centrala i det planpolitiska arbetet. I nästkommande avsnitt riktas därför uppmärksamheten mot vilka strategier som har blivit dominerande i den samtida fysiska planeringen och som har vuxit fram som en konsekvens av den rådande stadspolitiken.

Omstrukturering av stadens rum

Flaggskeppsprojekt är en strategi som har blivit särskilt central i den kommunala planeringen och syftar till att stärka stadens attraktion och konkurrenskraft på den globala marknaden (jfr Dannestam 2007:292; Nylund 1995:25). Nylund (1995:27) lyfter fram Globen i Stockholm som ett exempel på en arkitektonisk bebyggelse som har blivit ett landmärke och en symbol för tekniska framsteg och kreativitet. Det innebär således att flaggskepp har en funktion som geografiska riktmärken för den enskilda staden vilka ska signalera stadens framgång internt och externt. Mot bakgrund av globaliseringen finns det numera ett behov av kommunala satsningar och investeringar i infrastrukturen och kommunikationsnätet för att skapa goda förutsättningar för turister och näringslivet att vistas i staden (Ibid:27–28). Mer specifikt innebär sådana åtgärder att staden behöver inneha varierande verksamheter för konsumtion och underhållning, men också karaktärsskapande stadsmiljöer som främjar kreativitet, mångfald och livskvalitet (Florida 2005:28,137).

Andra vanligt förekommande projekt är att etablera forskningscentra och högteknologiska industrier för utbildning då sådana verksamheter betraktas som den nya typen av ekonomi (Dannestam 2007:292). Genom att planera för kunskapscentra och ett förbättrat transportsystem, finns en tanke om att främja kreativitet bland människor vilket gynnar det samtida kunskapssamhället och den industriella tillväxten. Emellertid kräver oftast näringslivet att få etablera sig i vad som uppfattas vara *vackra* stadsmiljöer, något som därmed har skapat ett behov för städer att rusta upp offentliga rum. Men beroende på vilken målgrupp som kommunen eftersträvar att locka till den enskilda staden kan projekten variera, vilket i sin tur påverkar både vilken stadsutformning som främjas i planeringen och vilket socialt liv som kommer att finnas och leva i stadsrummen (Nylund 1995:24–25, 27–28).

I en nutida kontext finns ett allt större krav på att städerna måste inneha ett utbud av kvalitativa transportvägar och naturtillgångar för att kunna attrahera kreativa människor, men också för att inte riskera en utflyttning av de boende och närings-

livet från staden (Florida 2005:32). På så vis menar Florida (2005:151–152) att den ekonomiska betydelsen hos staden verkar vara beroende av stadens utbud. Ett liknande resonemang framhålls av Nylund (1995:25–26) som menar att den innehållsmässiga förskjutningen i planeringens arbetsuppgifter därmed har skapat en förändring i kommunen förhållningssätt och inställning till företagsamheten. Från att det tidigare räckte med att kommunen *kunde* ge möjlighet till verksamhets-etableringar, är det numera en fråga om att kommunen *måste* visa en öppenhet om såväl företagare vill etablera sig i fridlysta naturområden eller vattennära lägen för att kunna stärka stadens attraktivitet regionalt, nationellt och globalt (Ibid:27–28).

Att förnyelseprojekt har blivit centralt i den samtida planeringen grundas på en idé om att platser som lockar människor attraherar företagare och investeringar vilket i sin tur genererar innovation och ekonomisk tillväxt i staden (Florida 2005:138–139). Därmed menar Mukthar-Landgren (2012:130) att de verkar finnas en föreställning om *trickle-down development*, där grundtanken är att en ökad turism, nyetableringar och ett ökat invånarantal ska gagna den lokala ekonomin och det ekonomiska välståndet hos stadens invånare. Problematiken är emellertid att samtida tillväxtskapande strategier tenderar att skapa kortsiktiga ekonomiska vinster vilket därmed sagt inte behöver vara gynnsamt för det industriella kapitalet på längre sikt, menar Nylund (1995:28). Konsekvensen av de samtida strategierna är oftast att andra behov och intressen negligeras (Ek 2003:29). Men likväl menar Nylund (1995:24–25, 27–28) att problematiken med att samla och koncentrera alla funktioner i stadscentrum riskerar att utvecklingen stagnerar i stadens perifera områden, något som kan leda till en ökad segregering och gentrifiering.

I en undersökning gjord av Wolman et al (1994:842) framkom att stadsförnyelseprojekt kan leda till en fragmentering av staden, men också ökade ekonomiska och sociala klyftor i takt med att bostads- och marknadspriserna stiger i de centrala stadsdelarna. Enligt forskningen hade framgångsrika städer i Amerika en högre inkomst per capita än andra krisdrabbade städer i landet under 1980-talet. Trots detta, var arbetslösheten och fattigdomen högre i de framgångsrika städerna, vilket innebär att ett profileringsarbete inte nödvändigtvis medför ett ekonomiskt välbefinnande hos *alla* sociala grupper i staden (Ibid:835, 842–844). Sammantaget är det möjligt att förstå att diskursen om den attraktiva staden får till synes konsekvenser för stadens utformning och stadsbild. I nästa avsnitt följer en redogörelse för vilka marknadsföringsstrategier som präglar allt fler politikområden och som syftar till att sprida positiva budskap om staden i sociala medier.

Att profilera staden som attraktiv

I det planpolitiska arbetet har framför allt *place marketing* och *city branding* blivit centrala strategier och innebär att profilera staden eller regionen som attraktiv och konkurrenskraftig genom digitala informationskanaler (Dannestam 2007:292). Place marketing, i svensk bemärkelse kallat för *platsmarknadsföring*, syftar till att

stärka stadens roll på den globala marknaden och sälja den liksom andra produkter. Begreppet brukar vanligtvis identifieras med *imaging* vilket innebär att sprida en selektiv urban diskurs om stadens rum och därmed skapa en *platsidentitet*. City branding syftar istället till att lansera *staden* som ett varumärke vilken ger uttryck för olika positiva sociopsykologiska egenskaper och sociala attribut som är knutna till den enskilda staden (Colomb 2012:17, 26, 32). Enligt Florida (2005:38) har allt fler kommuner börjat med att marknadsföra staden som öppen, tolerant och mångfaldig, då sådana signalord ska attrahera mångfacetterade människor, vilket oftast definieras som den sortens människor som driver fram innovationer och ekonomisk tillväxt. Tanken bakom marknadsföringen är att ”sätta kommunen på kartan” för att på så vis konkurrera om uppmärksamheten på marknaden och locka det internationellt rörliga kapitalet till staden (Mukthar-Landgren 2012:129).

En annan strategi som numera kännetecknar det samtida marknadsföringsarbetet är att skapa *stories* eller *storytelling* vilket innebär att sälja staden genom selektiva stadsberättelser. Berättelser i planering har framför allt en moralisk innebörd och handlar om avspegla särskilda sociala normer som bidrar till karakteriseringen av ett lokalsamhälle (Walter 2013:21, 23). Mer specifikt avser stories att skapa flera korta berättelser om staden vilka tillsammans utgör en större övergripande diskurs innehållande olika teman, så kallat *narrative*. Syftet med sådana åtgärder är att beskriva större samhällsförändringar eller en övergång från en epok till en annan (Hillbur 2010:73, 76). Således har berättelser en funktion att vägleda invånarna till en särskild livsstil men också att förändra stadsbilden mot bakgrund av en viss samhällsutveckling, skriver Walter (2013:4, 187).

Marknadsföringsarbetet handlar även om att skapa evenemang för att profilera vilka kvaliteter som staden har att erbjuda besökare och nya invånare (Dannestam 2007:293). Ek (2013:30) är emellertid kritisk till de olika marknadsföringsstrategierna och menar att det är ett ”potpurri av klichéer” som speglar många fantasifyllda utsagor, men som inte har någon direkt förankring till den verklighet som *lever* i staden. Mukthar-Landgren uppmärksammar en viktig problematik då hon menar att det kan finnas en viss spänning mellan att främja tillväxtskapande strategier i planering och att samtidigt skapa goda levnadsvillkor för alla i staden (2009:132), vilket väcker frågan ifall allmänintresset således riskerar att hamna i skymundan till förmån för det ekonomiska vinstintresset i planering?

Ambitionen med samtliga marknadsföringsstrategier är att förmedla positiva budskap om staden genom skrifter och illustrationer i sociala medier, för att på så vis stärka stadens attraktivitet och attrahera turister, investerare och nya potentiella invånare till kommunen (jfr Ek 2003:29; Kavaratizis & Ashworth 2005:508). Fløysand och Jakobsen (2007:207) påpekar dock att berättelser enbart speglar de intressen och händelser som användaren själv väljer att presentera för en selektiv publik. I ett exempel från Sogndal i Norge kom den tidigare bilden av landsbygden som lantlig och rikt på naturnära upplevelser att förändras till en plats för

idrott, utveckling och innovationer för kreativa unga människor. Den nya bilden av Sogndal resulterade i en fysisk omstrukturering; från att landsbygden tidigare hade en funktion för jordbruksodling blev den en plats för konsumtion och handel. Utvecklingen i Sogndal har på senare tid kritiserats för en bristande demokratisk jämlikhet i stadsbilden och en försvagad demokratisk legitimitet hos invånarna (Ibid:207, 209, 211). Kavaratitzis och Ashworth (2005:510–511) menar att staden således är alldeles för komplex för att behandlas likt en produkt eller vara. Att implementera marknadsföringsstrategier på en stad riskerar framför allt att alla sociala grupper inte kan identifiera sig med stadens varumärke (Ibid:510–511). Ett liknande resonemang framhålls av Walter (2013:8, 43) som menar att det därför finns en nödvändighet av att analysera vilka värderingar och sociala normer som förmedlas av staden, då en diskurs både inkluderar och exkluderar vissa grupper från representationen och karakteriseringen av den enskilda staden.

I den internationella forskningen om marknadsföring finns en till stor del kritisk hållning till det samtida profileringsarbetet. Kavaratitzis och Ashworth (2005:512) menar bland annat att den ekonomiskt orienterade politiken riskerar att göra staden väldigt sårbar. Vid socioekonomiska och fysiska förändringar kan det positiva associationen till staden riskera att bli negativ, vilket i sin tur kan få allvarliga och svåra konsekvenser för den större eller mindre orten (Ibid:512). Därmed sagt, påverkar alltså den språkliga konstellationen i en diskurs *hur* stadens attraktivitet skall främjas och förstås i det planpolitiska arbetet på den kommunala nivån.

Summering av forskningsöversikten

I forskningsöversikten framkom att den politiska utvecklingen indikerar en övergång från centralstyrning till decentralisering, vilket även brukar benämnas som en förskjutning från government till governance. Enligt Pierre (1999; 2009; 2011) fick begreppet governance ett starkt genomslag under 1900-talet och innebär en förändrad *politisk styrelseform*. I en nutida kontext har framför allt styrelseformen Pro-growth governance blivit central i det politiska rummet och innebär att skapa ett offentligt-privat partnerskap för att stärka den lokala och regionala ekonomin. Nylund (1995) var emellertid kritisk mot den samtida stadspolitiken och menade att det har skapat en förskjutning i planeringens grundläggande syfte och mål; från att det tidigare skulle planeras för välfärd och en ekonomisk jämlikhet, har det numera blivit en fråga om att skapa fördelaktiga etableringsmöjligheter för näringslivet. Dock menade Ek (2003) att den förändrade politiken inte bör ses som en naturlig utveckling, utan snarare har den entreprenörmässiga stadspolitiken vuxit fram som en konsekvens av de idéer som politiker, aktörer och tjänstemän har lyckats driva igenom på den diskursiva arenan. I likhet med Ek framhöll Dannestam (2009) att aktörer, genom ett normativt språkbruk, försöker att fastslå vilken typ av stadspolitik som ska bedrivas och hur. Utifrån denna redogörelse verkar diskursen om den attraktiva staden inrymma en dimension om vilken

politisk styrelseform som bör främjas och avser hur staden skall styras och vilka aktörer som bör delta. Hur denna fråga konstrueras påverkar i sin tur hur stadspolitiken kommer att bedrivas och utifrån vilka intressen den kommer att formas.

I den tidigare forskningen framgick även att särskilda handlingsinriktade strategier har blivit dominerande i det planpolitiska arbetet vilka har vuxit fram som en konsekvens av den samtida stadspolitiken. Under de senaste decennierna har allt fler kommuner främjat marknadsorienterade strategier i planering för att kunna stärka stadens attraktivitet på marknaden. Mot bakgrund av globaliseringen och föreställningen om en rådande konkurrens är det numera ett principiellt krav att kommunerna satsar på punktvisa förnyelseprojekt och investerar i infrastrukturen (Nylund 1995). Att i planering satsa på olika stadsförnyelseprojekt bottnar enligt Mukthar-Landgren (2012) i en idé om trickle-down development, vilket innebär att en ökad turism, nyetableringar och ett ökat invånarantal ska gagna den lokala ekonomin och det ekonomiska välståndet hos stadens invånare. Florida (2005) framhöll dock att den ekonomiska betydelsen hos staden verkar vara beroende av stadens *utbud*, då kommunen måste inneha olika infrastrukturella kvaliteter för att överhuvudtaget kunna attrahera nya invånare till staden. Men förutom sådana åtgärder måste kommunen även associeras med särskilda positiva *egenskaper* och attribut som knutna till den specifika staden, menade Colomb (2012). Eftersom Ek (2003) samt Kavaratizis och Ashworth (2005) framförde att ambitionen med olika marknadsföringsstrategier är att förmedla positiva budskap om staden, kan det såldes tolkas som att tecknet *egenskaper* är ett kännetecknande drag bland de strategier som nämnts under avsnittet *Att profilera staden som attraktiv*. Dock påpekade Walter (2013) att en diskurs både innesluter och utesluter vissa grupper från karakteriseringen av en ort, vilket innebär att det finns en nödvändighet att studera vilka sociala normer som förmedlas av staden. Utifrån denna redogörelse verkar diskursen om den attraktiva staden inrymma en andra dimension om *utbud och egenskaper* och avser vilka infrastrukturella kvaliteter som är önskvärda och vilka sociala normer som skall finnas och associeras med staden. Beroende på hur denna fråga konstrueras påverkar det hur staden kommer att utformas och vilken stadsbild som kommer att representera och karakterisera den attraktiva staden.

Samtliga två dimensioner sammanfattas enligt följande:

- ▶ Stadens politiska styrelseform
- ▶ Stadens utbud och egenskaper

Dimensionerna utgör teman i diskursen om den attraktiva staden och bidrar till att konstituera stadens attraktivitet. I kapitlet *Resultat* studeras hur dimensionerna konstrueras utifrån studiens empiri. Framkommer det en hegemonisk betydelse av stadens attraktivitet eller råder det meningsskiljaktigheter som utmanar förståelsen om den attraktiva staden och då även vilken typ av stadspolitik som bör bedrivas?

Metod & material

En metodologisk orientering

Forskningsdesignen anger ramen för hur en sakfråga studeras och vilket material som insamlas (Bryman 2012:45, 76–77). Denna studie är kvalitativ, vilket innebär att betoningen ligger på ord snarare än på kvantifiering när det gäller insamling och analys av data. Källmaterialet består av myndighetsrapporter, översiktsplaner samt en handbok från Sveriges Arkitekter, vilka kommer att tolkas och analyseras med hjälp av en diskursanalys (Bryman 2012:35–36). Studien tar avstamp i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och innebär en syn på verklighet och kunskap som socialt konstruerad (Hviid Jacobsen 2011:113–114). I förhållande till mitt teoretiska perspektiv samt uppsatsens syfte och frågeställningar är en diskursanalys ett lämpligt metodval för att synliggöra vilka föreställningar som framträder i en diskurs och vilka betydelser som knyts an till begreppet attraktivitet (se Wreder 2007:50 för liknande exempel). Detta kapitel inleds med en presentation av diskursanalysens syfte samt forskarens roll i detta sammanhang. Därefter följer en redogörelse för studiens empiri, tillvägagångssätt och avgränsning, samt vilka diskursteoretiska begrepp som kommer att vara styrande i föreliggande studie.

Diskursanalysens principer

Inom den språk- och samhällsvetenskapliga institutionen innebär en diskursanalys att genomföra en kvalitativ språkanalys och närstudier av ett insamlat material (Lagerholm 2010:88). Diskursanalytikerns uppgift är att granska och analysera hur strukturen i diskurser formas och omformas genom artikulatoriska praktiker (Winther Jørgensen & Phillips 2000:37). Artikulering handlar främst om *hur* en diskurs konstrueras och vilka element som införlivar diskursen med mening och betydelse (Bergström & Boréus 2012:368–369). Genom att synliggöra vilka utlåtanden som kommer till uttryck, är det möjligt att belysa vilka föreställningar och värderingar som finns kring ett särskilt ämne och som påverkar den språkliga konstellationen i en diskurs (jfr Bergström & Boréus 2012:15; Howarth 2007:17, 117; Lagerholm 2010:88–89). Mer specifikt syftar en diskursanalys till att:

”(...) kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse ska fastställas (...)” (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 32)

Den centrala betydelsen i en diskursanalys är alltså att undersöka vilka betydelser som fixeras och utesluts från den språkliga konstellationen (Winther Jørgensen &

Phillips 2000:28). Därmed ger diskursanalysen möjlighet till att blottlägga en rådande diskurs, och då även översätta tyst och självklar kunskap till en fråga för vidare diskussion (jfr Bergström & Boréus 2012:307; Winther Jørgensen & Phillips 2000:151). Utifrån detta resonemang vill jag hävda att en studie om den attraktiva stadens konstruktion kan belysa vilka föreställningar som präglar den samtida svenska stadsbyggnadsdiskussionen, och därmed väcka eftertanke kring vilka konsekvenser som diskursen får för stadens utformning och stadsbild.

Eftersom studien hämtar sin inspiration från diskursteorin, är utgångspunkten att den sociala verkligheten enbart kan nås genom en diskurs (jfr Howarth 2007:22; Winther Jørgensen & Phillips 2000:149–150). Min ambition har därför inte varit att dra skiljelinjer mellan det principiellt uttalade och det verkliga stadsbyggandet, istället är syftet att lyfta fram vilka centrala aspekter som framkommer i studiens empiri och som bidrar till att konstituera den enskilda diskursen. Enligt Börjesson och Palmblad samt Wreder bör språket emellertid inte betraktas som färdigställt, utan snarare är det en produkt av de språkliga konstellationer som lever under en given tidsperiod och kontext (jfr Börjesson & Palmblad 2007:10–11; Wreder 2007:48). Nya kunskaper kan alltså bidra till innehållsmässiga förskjutningar i *hur* vi konstituerar vår sociala verklighet och då även hur vi uppfattar den (Wreder 2007:48). Utifrån detta resonemang tolkar jag det som att betydelsen av diskursen om den attraktiva staden ständigt kan omformuleras i takt med att andra idéer får tillträde till diskursen. På så vis innebär det att denna studie i sig själv är beroende av den kontext och det tidssammanhang som den placeras i. Winther Jørgensen och Phillips påpekar emellertid att läsaren bör vara medveten om att forskaren alltid intar en särskild position gentemot det ämnesområde som studeras, men också att forskare både porträtterar verkligheten samtidigt som hon själv bidrar till att konstruera den enskilda diskursen:

”(...) beakta att forskaren aldrig bara är ”en fluga på väggen” som kan se tingen som de egentligen är, och att forskarens kunskapsproduktion liksom all annan diskurs är produktiv – den skapar verkligheten samtidigt som den avbildar den.” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:148)

Utifrån citatet ovan kan det tolkas som att Winther Jørgensen och Phillips slår fast vid att en diskursanalys representerar en *specifik* bild av verkligheten bland flera möjliga, vilket i sin tur påverkar hur diskursen kommer att presenteras, formas och avbildas. Vad forskaren väljer att belysa inom ett forskningsområde grundas emellertid på subjektiva intressen och värderingar, menar Bryman (2002:270), något som kan skilja sig från hur andra forskare eventuellt hade valt att belysa ämnet. Utifrån Brymans resonemang är jag medveten om att min utbildningsmässiga bakgrund inom fysisk planering och stadsplanering kan ha påverkat ämnesvalet, men också urvalet av empiri och studiens tillvägagångssätt.

Urval och tillvägagångssätt

I syfte att studera den attraktiva stadens konstruktion har jag studerat material från de svenska myndigheterna Boverket och Trafikverket. Mer specifikt är Boverket en myndighet för samhällsplanering och ansvarar för frågor inom byggd miljö, fysisk planering samt bestämmelser för hushållning med mark och vatten (Boverket 2014), medan Trafikverket ansvarar för planering av transportsystemet och då även stadsbyggnadsfrågor (Trafikverket 2012). Eftersom myndighetsdokument har en förmedlande roll kring vilka riktlinjer och ideala stadsstrukturer som bör införlivas och efterföljas i den fysiska planeringen, är det angeläget att studera vilka diskursiva värden som framkommer som centrala för att främja städernas attraktivitet. Emellertid finns det andra myndighetsdokument som är av betydelse i planeringen, exempelvis från Naturvårdsverket, men som inte har studerats då jag inte har funnit ett tillräckligt omfattande material som berör attraktivitet. För att bredda materialomfånget studerades istället handboken *Hållbar stadsutveckling: En politisk handbok från Sveriges Arkitekter*, som anger riktlinjer för stadsbyggandet. Sveriges Arkitekter är en yrkesideell organisation som tillhandahåller frågor inom samhällsplanering och byggd miljö, i likhet med Boverket och Trafikverket, vilket innebär att Sveriges Arkitekter därmed även bidrar till konstruktionen av den attraktiva staden (Sveriges Arkitekter 2015).

Utöver Boverket, Trafikverket och Sveriges Arkitekter granskades översiktsplaner från fyra olika kommuner: Malmö stad, Helsingborg stad, Nacka kommun och Höganäs kommun, för att studera hur kommunerna uppfattar stadens attraktivitet. Enligt 3 kap. 2§ i Plan- och bygglagen ska en översiktsplan ”ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om (...) hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras” (SFS 2010:900), vilket innebär att en översiktsplan således avspeglar vilka normerande idéer som finns om stadens attraktivitet och som influerar det planpolitiska arbetet på kommunal nivå. Motivet till urvalet är att ge exempel på hur olika befolkningsstora kommuner behandlar begreppet attraktivitet. Malmö är Sveriges tredje största stad med ett invånarantal på ca 300 000 år 2014 (Stadskontoret 2014:37), medan Helsingborg klassas som Sveriges åttonde största stad med sina ca 135 000 invånare år 2015 (Helsingborg stad 2014). Nacka kommun innehar emellertid en mindre befolkningsmängd med ca 96 000 invånare år 2014 (Nacka kommun 2015), och Höganäs kommun hade år 2013 ca 25 000 invånare (Höganäs kommun 2014:1). Anledningen till att jag har kombinerat olika materialtyper grundas på tanken om att en diskurs som sådan inte är knuten till ett visst källmaterial. Utifrån den socialkonstruktivistiska utgångspunkten kan inte kunskapen från myndighetsdokument anses ligga närmare verkligheten än annat material. Istället gör olika källmaterial anspråk på hur den sociala verkligheten skall förstås och tillsammans bidrar de till att konstituera en diskurs (jfr Börjesson & Palmblad 2007:9, 16–17; Hviid Jacobsen 2011:113–114, 117–118). Enligt Börjesson och Palmblad är en av diskursanalysens grundpunkter att det inte finns någon given

kunskapshierarki, vilket innebär att man därmed tar ett avstånd från att göra någon distinktion mellan vilken social status som det insamlade materialet har:

”Grundpoängen är att inget material är mer autentiskt än det andra; det handlar istället om att använda material för sina egna syften. Bias-problemet – definierat som snedvridning av forskningsresultat på grund av systematiska procedurfel i urval, insamling och analys – blir därmed inte längre giltigt.” (Börjesson & Palmblad 2007:19)

Utifrån detta citat kan det tolkas som att Börjesson och Palmblad menar att det insamlade materialet ska tjäna studiens syften och forskarens målsättning, vilket därmed lägger grund för en särskild forskningsdesign. För att avgöra materialets lämplighet har jag till en början sökt efter orden ”attraktiv” och ”attraktiv stad”, för att på så vis kunna öka trovärdigheten kring att insamlad data behandlar stadens attraktivitet. Vidare har urvalet baserats på hur materialet, implicit eller explicit, belyser dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* – hur ska staden styras och vilka aktörer bör delta?; och stadens *utbud och egenskaper* – vilka infrastrukturella kvaliteter är önskvärda och vilka sociala normer ska finnas och associeras med staden? Enligt uppsatsens kapitel *Forskningsöversikt* framgick det att båda två dimensioner utgör teman i diskursen om den attraktiva staden, vilket innebär att ovanstående frågor har varit styrande vid insamling av material. Frågorna som ställs här är emellertid inte de enda som utgör den enskilda diskursen, även om frågorna omfattar flera centrala aspekter. Utifrån de social-konstruktivistiska utgångspunkterna når aldrig en diskurs en totalitet, vilket alltså innebär att en diskurs kan utgöra en innehållsmässig komplexitet samtidigt som den både kan omformas och omformuleras över tid. Enligt Bryman (2002:270) kan dock subjektiva intressen vara styrande i en kvalitativ studie, något som kan skilja sig från hur andra forskare hade valt att belysa ämnet och då även vilka frågor och aspekter som hade ansetts vara centrala. Däremot, skulle jag inte vilja hävda att detta är en nackdel, istället kan en vidare forskning möjliggöra för ytterligare diskussion om vilka värderingar som läggs in i den enskilda diskursen.

I en forskning är det dock nödvändigt att ur ett etiskt perspektiv ta hänsyn till samtyckeskravet där deltagarna ska ges möjlighet till att bestämma över sin medverkan i undersökningen (Vetenskapsrådet 2002:9). Med hänsyn till detta har jag valt att använda mig av offentligt material, både i elektronisk form och tryckta publikationer, som är tillgängliga för gemene man. Enligt Vetenskapsrådet (2002: 9–10) är sådana uppgifter och material möjliga att citera utan samtycke, vilket innebär att de skribenter som framträder i publikationerna därmed inte behöver anonymiseras. Emellertid ska publiceringen förekomma på ett sådant sätt att de medverkande inte känner sig negativt berörda eller orättvist kritiserade av forskningens tolkningar och slutsatser (Vetenskapsrådet 2002:9, 15), något jag således har tagit hänsyn till vid analys av det empiriska materialet. Analysen innebar till att börja med en genomläsning av det insamlade materialet för att

identifiera frågorna för de två dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* samt *utbud och egenskaper*. En bit in i läsningen uppstod dock en empirisk mättnad, då samma argument återkom vid flera tillfällen. På så vis innebär det att alla utlåtanden inte kommer till kännedom i denna studie, istället har ambitionen varit att belysa några centrala infallsvinklar i diskursen om den attraktiva staden.

Enligt Börjesson och Palmblad är en central aspekt inom diskursanalysen att en diskurs som sådan inte är knuten till en *särskild* plats eller en *specifik* samhällsinstitution, utan verkar över institutionsgränser och kan likväl ha en betydande utsträckning över tid (Börjesson & Palmblad 2007:14). Utifrån detta resonemang är det alltså inte nödvändigt att studera vem som säger vad, då det empiriska materialet kan ses som ett resultat av de kollektiva produkter och språkliga framställningar som lever i den svenska stadsbyggnadsdiskussionen. Min ambition har därför inte varit att ta fasta på *vems* idéer som kommer till uttryck i de olika publikationerna, utan snarare identifiera *vilka* föreställningar som kommer till känna i texterna och vilka diskursiva praktiker som pågår kring ämnet *attraktiv stad*. Således vill jag hävda att det är möjligt att belysa en *sammanställning* av de föreställningar som råder i den samtida diskursen om den attraktiva staden.

Avgränsning

Uppsatsen avgränsas till att undersöka hur diskursen om den attraktiva staden konstrueras i tryckta publikationer från två svenska myndigheter; Boverket och Trafikverket, en yrkesideell organisation; Sveriges Arkitekter, samt fyra olika kommuner; Malmö stad, Helsingborg stad, Nacka kommun och Höganäs kommun. Lämpligheten hos det insamlade materialet har bedömts utifrån dess relevans för studien och vilket år som skrifterna har publicerats. Kravet för det empiriska materialet har varit att det har ett publikationsår från 1990- eller 2000-talet, då diskursen om den attraktiva staden verkar vara särskilt påtaglig under denna tid enligt forskningsöversikten. Materialet har i sin tur analyserats utifrån selektiva diskursteoretiska begrepp för att synliggöra vilka föreställningar som finns om stadens attraktivitet. För övrigt har examinationskriterierna samt tidsperioden på cirka 20 veckor satt ramen för uppsatsens utformning och omfång.

Diskursteoretiska begrepp

Enligt Bergström och Boréus kan diskursteoretiska begrepp med fördel användas som diskursanalytiska verktyg vid analys av ett inhämtat material (Bergström & Boréus 2012:364–365). Eftersom kunskapen om den sociala verkligheten inte är knuten till ett visst källmaterial, kan därmed olika typer av material bearbetas med samma diskursanalytiska begrepp (Börjesson & Palmblad 2007:16). I förhållande till uppsatsens syfte och frågeställningar har följande begrepp utifrån diskursteorin ansetts lämpliga: *nodalpunkt*, *element* och *ekvivalenskedja*, vilka fortsättningsvis

kommer att användas för att studera det empiriska materialet. Nedan redogörs för definitionen av dessa diskursteoretiska begrepp och deras betydelse i en diskurs.

Nodalpunkt syftar till vilka tecken som framträder som centrala i en diskurs och som tillför diskursen med en särskild mening och betydelse (Bergström & Boréus 2012:367, 389). Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000:33) kan en nodalpunkt förklaras som ”ett privilegierat tecken kring vilket de andra tecknen ordnas och från vilket de får sin betydelse”. Genom att lyfta fram vilka element som framkommer i en diskurs, är det möjligt att sätta samman dem i ekvivalenskedjor för att definiera vilka nodalpunkter som bidrar till konstruktionen av den enskilda diskursen (Bergström & Boréus 2012:389). Utifrån detta förstår jag en nodalpunkt som ett *överordnat* begrepp som utgör ett nav i en diskurs.

Element motsvarar ett begrepp som får en betydelse genom det betecknade, det vill säga dess innehåll. Mer specifikt inbegriper beteckningen en sammanställning av olika uttryck och tankeinnehåll som centreras till det enskilda begreppet. Således omfattar ett element en viss mångtydighet som ständigt kan utmanas och omformuleras genom andra betydelsefixeringar, även kallat för *antagonism*. Beroende på vilket innehåll som inkluderas respektive exkluderas från definitionen av ett element får det emellertid konsekvenser för den etablerade diskursen (jfr Bergström & Boréus 2012:366, 369, 390; Howarth 2007:119; Winther Jørgensen och Phillips 2000:17, 36). Men för att en diskurs ska kunna konstrueras behöver det betecknade förhålla sig till det den utesluter, vilket även brukar benämnas som *det diskursiva fältet* eller *det konstitutiva yttre* (jfr Howarth 2007:119; Winther Jørgensen & Phillips 2000:34). Tillsammans bildar elementen associationsrelationer till en diskurs, där ett specifikt element spelar en alldeles central roll och utgör en nod. I detta fall intresserar sig diskursanalytikern för hur betydelskapandet går till och vilket innehåll som betecknar ett begrepp (Bergström & Boréus 2000:229–230). Därmed förstår jag ett element som ett begrepp, i likhet med en nodalpunkt, men där elementen har en funktion att tillföra nodalpunkten med betydelse. På så vis innebär det att nodalpunkten har en överordnad roll.

Ekvivalenskedja, även kallat för *analogikedja*, syftar till vilka element som knyts an till nodalpunkten och som formar nodalpunktens identitet. Beroende på vilka element som associeras positivt eller också negativt till en nodalpunkt, påverkar det hur diskursen konstrueras och därmed vilka föreställningar denna inbegriper, så kallat *artikulering*. Genom ekvivalenskedjor, är det möjligt att lyfta fram vilka diskursiva värden som innesluts och utesluts från den språkliga konstellationen och som i sin tur påverkar nodalpunktens identitet (Bergström & Boréus 2012: 367–368, 389). Således förstår jag det som att en ekvivalenskedja innebär att koppla samman vissa element för att kunna identifiera vilken nodalpunkt som utgör en central roll i en diskurs och som tillför diskursen med en särskild innebörd.

Följande frågor kommer att ange riktlinjer vid analys av studiens empiri:

- ▶ *Nodalpunkt*: Vilka *överordnade* begrepp framkommer som centrala och som de andra elementen verkar centreras kring?
- ▶ *Element*: Med vilket innehåll betecknas ett begrepp och vilken relation har det till nodalpunkten?
- ▶ *Ekvivalenskedja*: Hur bildar elementen ekvivalenskedjor och vilken mening tillför de nodalpunkternas identitet?

I analysen har frågorna för dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* samt *utbud och egenskaper*, varit styrande för vilka element som har identifierats. Dock kunde resultatet varit annorlunda genom andra materialtyper, gränsdragningar och element, vilket därmed kan vara en kritik riktad mot studien. Emellertid framhåller Börjesson och Palmblad att urvalet alltid är selekterande och framställda utifrån något särskilt perspektiv och någon viss position för att tjäna studiens syfte (2007: 11, 19). Med stöd i detta resonemang vill jag alltså hävda att de element som lyfts fram i föreliggande studie också har en funktion att besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Vid analys har det insamlade källmaterialet även kategoriserats utifrån vilka element som materialet belyser för att på så vis kunna identifiera vilka nodalpunkter som knyts an till diskursen om den attraktiva staden. Börjesson och Palmblad (2007:14) menar att syftet med en diskursanalys således är att studera vilka språkliga konstellationer som strukturerar upp en diskurs.

Svårigheten som kan finnas för diskursanalytikern är dock att förhålla sig objektiv till det insamlade materialet, skriver Winther Jørgensen och Phillips (2000:28), vilket innebär att det finns en risk för att subjektiva uppfattningar och värderingar kan överskugga analysen. Men likväl, menar Bryman (2002:270–271), att det kan finnas en viss svårighet med att replikera en kvalitativ undersökning, då den är beroende av *vad* och *vilka* frågor som forskaren väljer att betrakta som viktigt. Utifrån följande resonemang har min ambition därför varit att i möjligaste mån hålla analyserna transparenta och öppna för läsaren för att därmed öka trovärdigheten och kvaliteten i studien. Dock framhåller Börjesson och Palmblad att:

”Forskaren gör hela tiden något själv med urval; akademisk design, meningssammanhang och språklig dramaturgi – han eller hon är alltså (med)skapare av diskurser.” (Börjesson & Palmblad 2007:20)

Utifrån ovanstående citat kan det förstås som att en diskurs aldrig är något färdigställt och givet utan istället medverkar forskaren till att konstruera diskursen samtidigt som hon själv avbildar den. Därmed vill jag hävda att urvalet av studiens empiri och tillvägagångssätt även påverkar *hur* diskursen om den attraktiva staden konstrueras och då även *på vilket sätt* som diskursen kommer att presenteras.

Resultat

Den attraktiva stadens konstruktion

I detta kapitel är avsikten att lyfta fram olika element som framträder i diskursen och som visar hur stadens attraktivitet konstrueras. Det empiriska materialet består av publikationer från Boverket, Trafikverket och Sveriges Arkitekter, samt av översiktsplaner för Malmö stad, Helsingborg stad, Nacka kommun och Höganäs kommun. Avsnitten är uppdelade enligt dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* samt *egenskaper och utbud*, som enligt forskningsöversikten utgör teman i diskursen om den attraktiva staden. För att möjliggöra jämförelser kommer utvalda textstycken att studeras och värderas i relation till den tidigare forskningen. Empirin framläggs utifrån de element som har identifierats för varje dimension.

Stadens politiska styrelseform

Denna dimension avser hur staden skall styras samt vilka aktörer som bör delta i planprocessen. Utifrån studiens empiri har följande element identifierats: *dialog*, *samverkan*, *partnerskap* och *nätverk*, som bidrar till att belysa dimensionen. Hur denna fråga konstrueras påverkar i sin tur synen på hur stadspolitiken bör bedrivas och utifrån vilka intressen som den bör formaras.

I Trafikverkets publikation *Trafik för en Attraktiv Stad* framkommer att *dialog* är ett viktigt planeringsverktyg för att engagera olika parter i planering och därmed skapa möjlighet för kunskapsutbyte om hur städernas attraktivitet skall främjas:

”Stadens förändring och utveckling bör vara öppen för dialog mellan berörda.” (Trafikverket 2007a:8) ”Erfarenheterna av dialog i planeringsprocessen är mestadels positiva. Dialogen ger ömsesidig förståelse och erbjuder kunskapsöverföring under processens gång.” (Trafikverket 2007a:24)

Likt Trafikverket framhåller Malmö stad och Nacka kommun att dialog är nödvändigt för att förbättra kunskapsunderlaget i planering. Därmed verkar det finnas en syn på att främja ”mjuka” policyinstrument framför ”hårda” för att på så vis möjliggöra en differentierad syn på stadens attraktivitet (jfr Malmö stad 2014b:3; Nacka kommun 2011:14; Pierre 2009:43; Trafikverket 2007a:24). Boverket ifrågasätter dock vilka intressen och parter som får inkluderas i planprocessen:

”Trots att de flesta kommuner har insett vikten av en planering i dialog och trots allt som görs för att åstadkomma detta så saknar

nästan alla kommuner strategier för hur denna dialog ska föras. Ofta kommer medborgarna in för sent.” (Boverket 2002:131)

I citatet framgår det att medborgarna involveras för sent i planering, vilket kan tolkas om att stadens attraktivitet således är beroende av invånarnas intressen och att ett medborgardeltagande automatiskt ska göra staden attraktiv. Emellertid kan det även ses som att Boverket riktat en kritik mot de hegemoniska stadsbyggnadsidéer som influerar det samtida planpolitiska arbetet och att en medborgardialog i detta fall är en nödvändighet för att utmana den nuvarande förståelsen av stadens attraktivitet. Därmed ger citatet även indikation på att begreppet attraktivitet i nuläget formas utifrån vissa intressen och idéer samtidigt som det exkluderar andra.

Gemensamt för Boverket, Trafikverket och Sveriges Arkitekter är att elementet *samverkan* framkommer som positivt laddat och innebär att skapa möjlighet för sektorsövergripande samarbeten (jfr Boverket 2002:130, 335; Engström 2014:13; Trafikverket 2007a:3; Ullstad 2008:59). Bland annat skriver Ullstad i handboken *Hållbar stadsutveckling: En politisk handbok från Sveriges Arkitekter* att:

”Den framgångsrika och framtidsinriktade staden måste ha en planeringskultur där politiker, experter och det civila samhället samtalar, samverkar och utvecklar stadens värden. Detta skapar förtroende och utvecklar kunskap, vilket i sin tur gör planprocessen smidig och rättssäker.” (Ullstad 2008:59)

I detta fall framgår det att breda samarbeten ska leda till en ökad kunskap och ett ökat förtroende, vilket visar på att det finns ett behov av en interaktiv samhällsstyrning och governancebaserade samarbeten för att främja demokrati. Därmed verkar det även finnas ett motstånd mot tanken om att en centralstyrning och ett sektoriserat arbete skulle kunna främja ett attraktivt stadsbyggande (jfr Montin & Hedlund 2009:7; Ullstad 2008:52, 59). Ullstad framhåller även att:

”En klåfingrig offentlig planering hämmar stadens mångfald och komplexitet. Staden byggs både av det offentliga och privata. Det planerade och oplanerade, det offentliga och privata måste samverka för att nå ett gemensamt mål: ett hållbart och attraktivt stadsbyggande.” (Ullstad 2008:52)

Utifrån Ullstads resonemang verkar det finnas en ambition om att öka den privata sektorns inflytande i planering och främja ett offentligt-privat partnerskap för att mobilisera resurser från både offentliga och privata aktörer. Således tyder det på att det även finns ett ifrågasättande av statens förmåga att mobilisera och fördela resurser på ett sätt som främjar kommunernas attraktivitet på den globala marknaden (jfr Dannestam 2009:268, 292; Montin & Hedlund 2009:10; Ullstad 2008:52). Boverket påpekar att samverkan blir allt viktigare i en nutida kontext:

”Behovet av att samverka blir allt tydligare. Världen förändras och gör det svårare att bedöma vilka åtgärder som bäst leder i en hållbar riktning. Det nya informationssamhället, globaliseringen, närmandet till Europa och den därmed sammanhängande regionaliseringen (...) är några av de förändringar som påverkar våra städers liv och gestalt.” (Boverket 2002:334)

I detta fall framkommer det att samverkan i planering är ett mer eller mindre krav för att avgöra vilka politiska och offentliga handlingar som är ytterst nödvändiga. Globaliseringen framstår som en av flera anledningar till att det numera finns ett behov av samverkan, vilket visar på ett bestämt sätt att tala om och förstå verkligheten. Ett liknande resonemang framhålls av Ullstad från Sveriges Arkitekter:

”Nu spränger ekonomin stadens gränser och med vår tids snabba transporter och datorer har den enskilda staden blivit en del i ett växande nätverk av städer som samverkar och konkurrerar.” (Ullstad 2008:14)

I citatet ovan framgår det mer specifikt att *städerna* skall samverka med varandra, vilket kan tolkas som att det finns en ambition att öka betydelsen hos det lokala självstyret för att stärka stadens attraktivitet på marknaden. Den rörliga ekonomin framstår som skälet till att det numera finns en konkurrenssituation mellan städer, något som således visar på att föreställningen om globalisering genomsyrar diskursen om den attraktiva staden (jfr Dannestam 2007:290–291; Ullstad 2008:14).

Boverket och Malmö stad påpekar att elementet *partnerskap* är en nödvändighet för att å ena sidan öka de ekonomiska resurserna, och å andra sidan för att utbyta kunskaper och erfarenheter om hur stadens attraktivitet skall främjas (jfr Boverket 2002:134; Malmö stad 2014a:63). Emellertid menar Boverket att partnerskapet inte får riskera att allmänintresset hamnar i skymundan på grund av vinstintresset:

”Partnerskap får inte ersätta den representativa demokratin och inte heller utestänga grupper som redan förut har en svag ställning i samhället. Partnerskap får inte heller leda till att projekt som är mindre intressanta ur en allmän synpunkt genomförs bara för att det finns någon som vill satsa pengar.” (Boverket 2002:134)

Citatet kan å ena sidan ses som att Boverket vill klargöra vad som *inte* får känneteckna ett partnerskap, vilket är ett sätt att innesluta och utesluta vilket betydelse som skall tillföras detta element. Å andra sidan kan det tolkas som att Boverket i detta fall riktar en kritik mot nätverksorienterade samarbetsformer i planering, då partnerskapet kan leda till att den demokratiska legitimiteten hos stadens invånare försvagas men också att de involverade aktörerna kan agera utifrån ett ekonomiskt vinstintresse. Alltså kan det finnas en risk för att andra behov i staden negligeras på grund av att vissa intressen och idéer får dominera över stadsplaneringen.

Trafikverket menar dock att partnerskap har en positiv effekt på stadsutvecklingen och skapar möjlighet för att effektivisera handlingskraften och skapa konsensus:

”Nätverk och partnerskap uppfattas ofta som bärare av många positiva värden. De breda samarbetena – där frågor hanteras över parti- och organisationsgränser, och där beslut fattas med konsensus – har i många sammanhang ansetts skapa goda förutsättningar för utveckling och demokratisk förnyelse.” (Syssner 2013:43)

I detta exempel beskrivs konsensus i positiva termer och något som skapar goda förutsättningar för stadens utveckling. Således kan det tolkas som att det finns en syn på att kunna försona alla motstridiga intressen i planprocessen och därmed nå en politisk enighet om hur attraktivitet ska införlivas och efterföljas i planering.

I likhet med Trafikverket skriver Malmö stad att demokrati är en viktig faktor, men refererar i detta fall till elementet *nätverk* och menar att det finns ett behov av breda samarbeten för att kunna engagera stadens invånare i stadsbyggnadsfrågor:

”Delaktighet är avgörande för ett fungerande demokratiskt samhälle (...) där människor ur alla grupper kan mötas jämlikt och känna sig delaktiga i stadslivet. Med breda sociala nätverk ökar sannolikheten att stadens invånare känner sig som en del av ett större sammanhang.” (Malmö stad 2014a:71)

Eftersom Malmö stad betonar vikten av medborgardelaktighet verkar det å ena sidan finnas en tanke om att främja demokrati och att skapa möjlighet för stadsborna att medverka i konstruktionen av diskursen om den attraktiva staden. Å andra sidan kan det tolkas som att Malmö stad riktar en kritik mot samtida stadsbyggnadsidéer och menar att invånarnas delaktighet i planering är nödvändig för att rubba den hegemoniska betydelsen av begreppet attraktivitet. Även Trafikverket kritiserar frågor som berör elementet *nätverk*, dock utifrån en annan aspekt:

”För att det alls ska vara möjligt att arbeta i nätverk, krävs att konflikter och meningsmotsättningar ställs utanför. Detta kan ses som ett problem, eftersom konflikter – som har sin grund i olika ideologisk och politisk övertygelse, och olika idéer om hur samhället bör organiseras – är ett grundläggande inslag i varje demokrati.” (Syssner 2013:43)

I detta sammanhang verkar det handla om att Trafikverket riktar en kritik mot den kommunikativa planeringsteorin då strävan efter konsensus i planering riskerar att betydelsen av det enskilda begreppet blir homogen, enhetlig och odifferentierad (jfr de Roo 2007:121; de Roo & Porter 2007:2; Syssner 2013:43). På så vis kan det även tolkas som att konsensuskapande snarare döljer att hegemoniska uttryck dominerar över stadsbyggnadsdiskussionen, vilket väcker frågan kring demokrati.

Enligt Trafikverket har den samtida planeringen även kritiserats för en icke-transparens i planprocessen samt en försvagad demokratisk legitimitet hos invånarna:

”Nätverk och partnerskap har också kritiserats för att vara oåtkomliga för medborgare; representanter till nätverket väljs inte i allmänna val (...) Här kan man fråga sig vilka som bjuds in att delta, och vilka som har möjlighet att utse representanter eller själva delta i nätverket av partnerskap.” (Syssner 2013:43)

I citatet ovan verkar det finnas ett ifrågasättande av vem eller vilka som egentligen får medverka i de olika stadsbyggnadsdiskussionerna och då även vilka grunder och intressen som begreppet attraktivitet faktiskt bedöms och formas utifrån.

Sammantaget har det framgått att föreställningen om globalisering har skapat en situation kännetecknad av samverkan kontra konkurrens. En interaktiv samhällsstyrning och governancebaserade samarbeten beskrivs som en nödvändighet för att möjliggöra den attraktiva stadens framväxt och existens. Dock kritiserades den samtida planeringen för en icke-transparens i planprocessen men också för att strävan efter konsensus riskerar en odifferentierad bild av begreppet attraktivitet. Medborgardeltagande framkom som positivt laddat och något som kan bidra till att den nuvarande förståelsen av stadens attraktivitet rubbas och utmanas.

I nästa avsnitt studeras det material som belyser dimensionen: stadens *utbud och egenskaper*, som utgör ett annat tema i diskursen om den attraktiva staden.

Stadens utbud och egenskaper

Denna dimension avser vilka infrastrukturella kvaliteter som är önskvärda samt vilka sociala normer som skall finnas och associeras med staden. Utifrån studiens empiri har fem element identifierats: *tillgänglighet, mångfald, tolerans, öppenhet* och *livskvalitet*, som bidrar till att belysa dimensionen. Beroende på hur denna fråga konstrueras påverkar det vilken stadsutformning som eftersträvas och vilken stadsbild som skall representera den attraktiva staden.

Både Nacka kommun och Trafikverket framhåller att elementet *tillgänglighet* är en viktig faktor för att staden ska upplevas som attraktiv för olika sociala grupper (jfr Nacka kommun 2011:35; Trafikverket 2007a:7). Trafikverket skriver att:

”I staden ska gator, torg och parker vara allmänna platser där tillgänglighet är den ledande principen. Utestängning på grund av kön, ålder, funktionshinder, betalningsförmåga eller bakgrund kan inte accepteras.” (Trafikverket 2007a:7)

I detta exempel beskrivs utestängning som negativt laddat och något som försvårar möjligheten för att staden ska upplevas som attraktiv för alla människor. Därmed kan det tolkas som att det finns en strävan efter att främja en demokratisk jämlikhet i stadsbilden där olika sociala grupper ska kunna använda stadens rum, men även kunna identifiera sig med stadens varumärke som attraktiv. Boverket menar dock att tillgänglighet också syftar till att förbättra infrastrukturen i staden:

”Ökad kunskap och den tekniska utvecklingen har skapat förutsättning för ett förbättrat transportsystem. Detta borde ge till resultat att vi närmar oss målet, tillgänglighet för alla.” (Boverket 2002:170)

I likhet med Boverket framhåller Malmö stad och Trafikverket att sådana åtgärder bidrar till en ökad närbarhet internt inom staden och utåt och skapar därmed goda förutsättningar för nya handelsetableringar (jfr Malmö stad 2014a:21; Zakrisson & Lundgren 2013:114–115). Utifrån detta resonemang verkar det å ena sidan finnas en ambition att främja en ökad rörelsefrihet bland invånarna, men å andra sidan kan det ses som ett den hegemoniska betydelsen av globaliseringen har skapat ett behov av kommunala satsningar och investeringar i kommunikationsnätet. Enligt Malmö stads översiktsplan krävs det numera stadsförnyelser:

”(...) att förbättra tillgängligheten i stationsnära områden. Intentionen är att dra nytta av att genomföra investeringar genom att styra stadsbyggandet mot stadsförnyelse och ny bebyggelse vid sådana platser.” (Malmö stad 2014a:17)

I detta exempel framgår det att *stationsnära områden* skall rustas upp, något som tyder på att det är vissa stadsrum som är av betydelse för att kunna profilera staden som attraktiv på den globala marknaden. Ett liknande resonemang framträder av Helsingborgs stad som menar att det finns ett behov av stadsförnyelser då det i sin tur ökar kundunderlaget i staden (Helsingborg stad 2010:42). Därmed verkar det dels finnas en syn på att främja tillväxtskapande strategier i planering och dels skapa en fysisk omstrukturering av stadsrum då det automatiskt ska leda till att staden blir attraktiv. På så vis tar man även ta ett avstånd från synen på att bevara stadens befintliga gestalt och att värdera det stadsliv som för tillfället *lever* i de olika stadsrummen. Ullstad från Sveriges Arkitekter framhåller att det:

”Idag behövs större regioner för att täcka människors och företags behov. Rörlighet och tillgänglighet är grundvärden för ekonomisk och social hållbarhet.” (Ullstad 2008:38)

I citatet ovan framgår det att människornas behov behöver tillgodoses genom en ökad tillgänglighet lokalt och regionalt. Eftersom Sveriges Arkitekter betonar vikten av större regioner, kan det tolkas som att det finns en tanke om regionalisering då starka infrastrukturella kopplingar mellan olika arbetsmarknader ska bidra till en ökad rörlighet och närbarhet. Alltså kan citatet ses som att det finns en strävan

efter att stärka både städernas och regionernas betydelse på den globala marknaden (jfr Nylund 1995:28; Ullstad 2008:38). Dock menar Trafikverket att sådana åtgärder kan få både positiva och negativa effekter på stadens utveckling:

”(...) förbättrad tillgänglighet genom bättre infrastruktur, transporter och kommunikationer, ökar också utbytet med resten av världen. (...) Däremot är det inte självklart att effekterna blir positiva överallt (...) Om perifera områden får ökad tillgänglighet till ett regioncentrum kan det även leda till att centrums värderingar tar över de lokala sociala kapitalen och att den lokala sammanhållningen försvagas.” (Westerlund 2013:60)

Utifrån Trafikverkets resonemang kan ett förbättrat kommunikationsnät skapa förutsättning för ett ökat utbyte med omvärlden. Trots detta, verkar Trafikverket rikta en kritik mot de förnyelseprojekt som kännetecknar det samtida stadsbyggandet och menar att förnyelser i stadscentrum kan leda till en fragmentering av staden.

Gemensamt för Malmö stad, Trafikverket och Sveriges Arkitekter är att elementet *mångfald* framkommer som en viktig faktor och innebär att staden behöver inneha olika branscher och verksamheter (jfr Malmö stad 2014a:16; Trafikverket 2007a:23; Ullstad 2008:16). I Malmö stads översiktsplan framgår det bland annat att:

”(...) en mångfald av branscher och verksamheter är viktigt för att bidra till en stark postindustriell ekonomi som kan erbjuda arbetsplatser av varierande art där det ekonomiska välståndet sprids till alla invånare.” (Malmö stad 2014a:16)

Eftersom Malmö stad i detta exempel skriver att handelsverksamheten skall stärka den lokala ekonomin, verkar det å ena sidan finnas en tanke om att den ekonomiska aspekten är avgörande för att främja attraktivitet. Å andra sidan ger citatet indikation på att det finns en föreställning om *trickle-down development* då ett ökat invånarantal och nyetableringar skall öka de kommunala intäkterna vilket i sin tur ska gagna stadens invånare (jfr Malmö stad 2014a:16; Mukthar-Landgren 2012:130). Höganäs kommun och Trafikverket framhåller att en mångfald av verksamheter och människor skapar möjlighet för nytänkande i den attraktiva staden (jfr Höganäs kommun 2014:87; Trafikverket 2007b:34). Trafikverket skriver att:

”Regional ekonomisk tillväxt möjliggörs av kreativa människor som föredrar att leva på platser som har mångfald, tolerans och är öppna för nya idéer. Platser med en mångfald av kreativa människor har lättare att generera nya kombinationer. (...) Det finns mycket att vinna ekonomiskt på att vara ett öppet, inkluderande och blandat samhälle.” (Trafikverket 2007b:34)

Enligt detta exempel behöver staden profilera sig som öppen, inkluderande och blandad för att kunna attrahera kreativa människor till staden, vilket definieras som den sortens människor som ska generera innovationer och en ekonomisk tillväxt både lokalt och regionalt. Det tyder på att stadens attraktivitet i detta fall alltså ska gynnas av en särskild målgrupp som kan stärka stadens konkurrenskraft.

Malmö stad och Trafikverket framhåller att elementet *tolerans* är en nödvändighet och innebär att staden behöver upprätthålla en anda av acceptans och tolerans för olika människor för att möjliggöra kreativitet, nytänkande och nyskapande (jfr Malmö stad 2014a:68; Trafikverket 2007a:7). Sveriges Arkitekter skriver att:

”De stora, som etablerar sig på sina egna villkor, behöver de små företagens specialistkompetens eller vardagsservice. Staden ska vara tolerant. (...) Det har stort värde för stadens totala utbud.” (Ullstad 2008:16)

Eftersom Ullstad från Sveriges Arkitekter i detta fall betonar vikten av att bredda och expandera stadens utbud, verkar det således handla om att marknaden ska främja städernas attraktivitet. Dock skriver Ullstad även att planeringen numera allt mer styrs av privata intressen framför det allmänna och offentliga intresset:

”Samma yta har många funktioner och brukare. Staden är tolerant och öppen även för främlingen. (...) Men, de gemensamma platserna reduceras och privatiseras i nybyggandet. (...) Gallerior och stormarknader medverkar till att göra gränserna mellan offentligt och privat, mellan gemensamt och kommersiellt, diffusa.” (Ullstad 2008:16)

Utifrån Ullstads resonemang finns det å ena sidan en ambition att skapa goda förutsättningar för näringslivet, vilket kan tolkas som att det finns en strävan efter att främja en demokratisk jämlikhet i stadsbilden på det vis att stadens rum och resurser skall kunna användas och brukas av olika sociala grupper. Men å andra sidan verkar Sveriges Arkitekter mena att en privatisering och kommersialisering motverkar kommunernas attraktivitet eller också att uppfattningen av staden som attraktiv avgränsas till en särskild målgrupp. Därmed ger citatet indikation på att det finns ett ifrågasättande av vilka intressen och fysiska kvaliteter som ska utgöra begreppet attraktivitet.

Enligt Malmö stad och Trafikverket är *öppenhet* ett annat viktigt element för att kunna attrahera det nya näringslivet och potentiella invånare till kommunerna (jfr Trafikverket 2007a:8; Malmö stad 2014a:6). Exempelvis skriver Malmö stad att:

”Det nya näringslivet önskar en stad som kännetecknas av multifunktion, flexibilitet, idéutbyte och öppenhet. (...) Städerna är

möjligheternas plats där koncentrationen av människor genererar innovation och ekonomisk tillväxt.” (Malmö stad 2014a:6)

I detta fall verkar det handla om att öppenhet är av särskild vikt för att kunna koncentrera olika människor till staden, något som i sin tur får en positiv effekt på det fortsatta stadsbyggandet och stadsutvecklingen. Malmö stad menar emellertid att det även handlar om att upprätthålla en acceptans för olika arkitektoniska inslag:

”Det kan bland annat innebära en öppenhet för variation och mångfald av arkitektoniska uttryck och skala. Nyskapande och experimenterande arkitektur och stadsmiljöer, som flätas samman med den befintliga staden, bidrar till att ge nya stadsområden och omvandlade stadsdelar karaktär och identitet.”(Malmö stad 2014a:57)

Eftersom Malmö stad i detta fall påpekar att det finns ett behov av att omvandla stadsdelarnas identitet genom nyskapande arkitektur, kan det å ena sidan tolkas som att stadens befintliga gestalt inte kan identifieras med begreppet attraktivitet. Stadsförnyelser framstår alltså som ett mer eller mindre krav för att kommunen överhuvudtaget ska kunna profilera sig som attraktiv. Å andra sidan kan det ses som att föreställningen om globalisering genomsyrar diskursen om den attraktiva staden, vilket i sin tur har skapat ett behov av att förändra stadsdelarnas karaktär för att kunna konkurrera om uppmärksamheten på den globala marknaden (jfr Malmö stad 2014a:57; Nylund 1995:25).

Livskvalitet är ett annat element som framträder i diskursen och syftar till att staden måste inneha materiella kvaliteter som utbildningscentra, idrottsanläggningar, infrastrukturutveckling, men likväl även tillgång till naturresurser (jfr Helsingborg stad 2010:26; Höganäs kommun 2014:12; Malmö stad 2014a:12; Trafikverket 2007a: 28). Därmed verkar infrastrukturella och kommersiella kvaliteter vara av särskild vikt för att kunna främja den enskilda stadens attraktivitet. I Boverkets skrift *Den måttfulla staden* framgår det att olika kultursatsningar är en nödvändighet för att locka nya invånare till staden:

”Kultursatsningar i ett antal tyska städer visar att den höjda livskvaliteten och den stärkta identiteten som blir följderna ökar en stads attraktivitet och därmed de ekonomiska framgångarna. Det är viktigt med en egen kulturell profil. Det låter ju bra! Alla städer vill ju bli attraktivare och få fler att flytta dit, fler arbetsplatser och en bättre ekonomi!” (Boverket 1996:104)

I detta sammanhang framgår det att staden behöver profilera sig som attraktiv för att kunna konkurrera om det rörliga kapitalet. Således verkar det dels finnas en föreställning om globalisering och dels en idé om *trickle-down development* som i sin tur skall gagna det ekonomiska välståndet hos stadsborna (jfr Boverket 1996: 104; Mukthar-Landgren 2012:130). Dock menar Boverket att det är ett direkt krav

att staden innehar olika kvaliteter, vilket visar på att den ekonomiska betydelsen hos staden är beroende av kommunens utbud och möjligheter till livskvalitet:

”En förutsättning för att människor ska kunna ha en bra livskvalitet (...) är tillgång till god kommersiell och offentlig service. Bra service är också en förutsättning för näringslivet och kan vara avgörande för om ett företag stannar på orten eller flyttar ut till annan etableringsort.” (Boverket 2012:50)

Sammantaget har det framgått att stadens attraktivitet främjas genom kommunala satsningar och investeringar i den byggda miljön då det skapar förutsättning för en ökad rörlighet internt inom staden och externt. Två faktorer som verkade särskilt påtagliga för att locka kapitalet var stadsförnyelseprojekt och en infrastrukturutveckling. Dock kritiserades det samtida stadsbyggandet för att offentliga stadsrum privatiseras och kommersialiseras i nybyggandet, men likväl riktades kritik mot planeringen då punktvisa förnyelser kan leda till en fragmentering av staden. Hur den enskilda diskursen konstrueras och vilka konsekvenser som diskursen får för synen på staden kommer att diskuteras mer ingående i nästkommande kapitel.

Analys

Attraktiv stad – en hegemonisk diskurs?

I detta kapitel är intentionen att lyfta fram vilka föreställningar som finns om den attraktiva staden. Till en början kommer elementen från föreliggande studie att sättas samman i ekvivalenskedjor för att identifiera vilka nodalpunkter som knyts an till diskursen om den attraktiva staden och som tillför den med mening och betydelse. Därefter följer en diskussion om det enligt studien verkar finnas en allmängiltig föreställning kring *vad* som utgör stadens attraktivitet. Avsikten är därmed att besvara uppsatsens frågeställningar; hur konstrueras diskursen om den attraktiva staden och finns det en hegemonisk betydelse av stadens attraktivitet?

Att konstruera diskursen om den attraktiva staden

Begreppet attraktivitet är inpräglad i särskilda diskursiva praktiker som bidrar till konstruktionen av diskursen om den attraktiva staden (se Howarth 2007:119 för liknande exempel). Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000:33) består en diskurs av olika element som i sin tur centreras till andra privilegierade tecken, även kallat för *nodalpunkter*. Genom att sätta samman *elementen i ekvivalenskedjor*, är det möjligt att identifiera vilka nodalpunkter som knyts an till en diskurs och som tillför diskursen med en särskild innebörd (Bergström & Boréus 2012: 367–368, 389). Utifrån föreliggande studie verkar diskursen om den attraktiva staden koppla till nodalpunkterna *kunskap*, *demokrati*, *innovationer* och *ekonomi*. Nedan redogörs för vilka element som centreras till de fyra olika nodalpunkterna.

Kunskap framstod som en nodalpunkt under dimensionen stadens *politiska styrelseform* och innebär att det finns ett behov av ökad kunskap i planering för att avgöra vilka politiska åtgärder som är nödvändiga för att skapa attraktiva städer. Exempelvis framhöll Trafikverket att det behövs en dialog mellan olika parter för att främja kunskapsöverföring (Trafikverket 2007a:24), vilket i liknande fall även framfördes av Boverket som menade att ett offentligt-privat partnerskap är en viktig faktor för att skapa ett kunskapsutbyte (Boverket 2002:132). Alltså, verkar elementen *dialog* och *partnerskap* knyta an till nodalpunkten kunskap. Sveriges Arkitekter kom att betona vikten av samverkan mellan olika politiker och aktörer (Ullstad 2008:59), medan Malmö stad (2014a:71) menade att nätverksbyggande är en nödvändighet för att engagera stadens invånare i stadsbyggnadsfrågor. Att skapa breda samarbeten verkar därmed vara en högst central fråga och kan tolkas som att det syftar till att förbättra kunskapsunderlaget i planeringsprocessen. I detta sammanhang knyter nodalpunkten även an till *samverkan* och *nätverk* vilka

speglar en särskild föreställning om hur planeringen bör organiseras samt vilka parter och intressen som bör involveras för att möjliggöra den attraktiva stadens framväxt och existens. Således artikuleras nodalpunkten genom följande element:

(dialog + partnerskap + samverkan+ nätverk) > *kunskap*

Demokrati framkom som ett annat privilegierat tecken under dimensionen stadens *politiska styrelseform* och syftar till att kommunen ska verka för olika parter intressen i planering. Bland annat skrev Trafikverket att partnerskap skapar ”goda förutsättningar för utveckling och demokratisk förnyelse” (Syssner 2013:43), och i liknande fall menade Malmö stad (2014a:71) att nätverk är ”avgörande för ett fungerande demokratiskt samhälle”. Utifrån dessa resonemang verkar demokrati vara ett centralt tecken vilken får sin betydelse genom elementen *partnerskap* och *nätverk*. Sveriges Arkitekter kom även att betona vikten av samverkan då det möjliggör att skapa framgångsrika städer (Ullstad 2008:59). Men för att skapa sådana samarbeten krävs emellertid att det förs en dialog mellan berörda parter (jfr Malmö stad 2014b:3; Nacka kommun 2011:14; Trafikverket 2007a:24). Alltså kan det tolkas som att *samverkan* och *dialog* syftar till att inkludera olika intressen i planering, vilket innebär att dessa element även centreras till demokrati. För dimensionen stadens *utbud och egenskaper* framförde dock Nacka kommun och Trafikverket att tillgänglighet även bör vara den ledande principen i staden då invånarna ska ha möjlighet till att använda stadens rum och resurser (jfr Nacka kommun 2011:35; Trafikverket 2007a:7). I likhet påpekade Sveriges Arkitekter att staden behöver vara tolerant även för främlingen (Ullstad 2008:16). Utifrån detta kan det tolkas som att en acceptans för olika människor ska bidra till en demokratisk jämlikhet i stadsbilden, vilket innebär att *tillgänglighet* och *tolerans* knyter an till demokrati. Sammantaget artikuleras nodalpunkten enligt följande:

(partnerskap + nätverk + samverkan + dialog + tillgänglighet + tolerans)
> *demokrati*

Innovationer var ett annat centralt tecken som framkom under dimensionen stadens *utbud och egenskaper* och innebär att kommunens attraktivitet är beroende av att staden främjar nytänkande och nyskapande. Exempelvis ansåg Malmö stad att kommunen behöver visa en öppenhet för det nya näringslivet då det främjar multifunktioner och en koncentration av människor i staden vilket i sin tur genererar innovation (Malmö stad 2014a:6). I likhet menade Höganäs kommun och Trafikverket att kommunen måste inneha en mångfald av olika branscher och verksamheter då det bidrar till nytänkande (jfr Höganäs kommun 2014:87; Trafikverket 2007b:34). Således verkar det finnas en idé om att olika verksamhetsetableringar ska alstra innovationer och därmed framstår innovationer som ett privilegierat tecken vilken får sin betydelse genom elementen *öppenhet* och *mångfald*. Malmö stad och Trafikverket framhöll även att staden behöver upprätthålla en anda av tolerans för olika människor för att möjliggöra kreativitet och nyskapande (jfr

Malmö stad 2014a:68; Trafikverket 2007a:7), vilket visar på att tolerans ska bidra till att innovationer främjas i den enskilda staden. Nodalpunkten artikuleras därför genom följande element:

(öppenhet + mångfald + tolerans) > *innovationer*

Ekonomi framstod även som en nodalpunkt under dimensionen stadens *utbud och egenskaper* och syftar till att kommunen måste främja tillväxtskapande strategier i planering då det gagnar den lokala ekonomin. Bland annat framhöll Helsingborg stad och Malmö stad att en förbättrad tillgänglighet möjliggör ett ökat kundunderlag vilket i sin tur skapar förutsättning för en ökad handelsverksamhet i staden (jfr Helsingborg stad 2010:42; Malmö stad 2014a:17). Därmed verkar det finnas en föreställning om att stadens attraktivitet är beroende av kommunala satsningar och investeringar i den byggda miljön då det ska främja en ökad tillgänglighet och bidra till en ekonomisk tillväxt i staden. Elementet *tillgänglighet* kopplar på så vis till nodalpunkten ekonomi och speglar en särskild idé om vilka fysiska kvaliteter som ska utgöra begreppet attraktivitet. Boverket påpekade även att staden behöver inneha de kvaliteter som främjar livskvalitet då det ”ökar en stads attraktivitet och därmed de ekonomiska framgångarna” (Boverket 1996:104). I detta exempel är det tydligt att den ekonomiska aspekten är en central fråga för att främja stadens attraktivitet och att elementet *livskvalitet* då även har en koppling till ekonomi. Malmö stad framhöll att ”en mångfald av branscher och verksamheter är viktigt för att bidra till en stark postindustriell ekonomi som kan erbjuda arbetsplatser av varierande art” (Malmö stad 2014a:16), vilket visar att nodalpunkten ekonomi även konstrueras genom elementet *mångfald*. För dimensionen stadens *politiska styrelseform* menade emellertid Boverket att partnerskap är en nödvändighet för att öka de ekonomiska resurserna (Boverket 2002:134), något som i liknande fall framgick av Sveriges Arkitekter som skrev att ”det offentliga och privata måste samverka för att nå ett gemensamt mål: ett hållbart och attraktivt stadsbyggande” (Ullstad 2008:52). Utifrån Boverkets och Sveriges Arkitekters resonemang tolkar jag det som att kommunen behöver mobilisera ekonomiska resurser från såväl privata som offentliga aktörer, vilket främjas genom elementen *partnerskap* och *samverkan*. Nodalpunkten artikuleras därför enligt följande:

(tillgänglighet + livskvalitet + mångfald
+ partnerskap + samverkan) > *ekonomi*

Sammantaget visar resultatet att nodalpunkterna *kunskap, demokrati, innovationer* och *ekonomi* artikuleras genom olika selektiva element. Definitionen av begreppet attraktivitet är alltså inte öppen för fri tolkning utan är fixerad till vissa element som tillför diskursen med en särskild betydelse (se Winther Jørgensen & Phillips 2000:17 för liknande exempel). Det innebär att nodalpunkterna inte kan betraktas som oskyldiga begrepp då de diskursiva praktikerna påverkar och förändrar vår verklighetsuppfattning och även vår förståelse av begreppet attraktivitet. Kunskap,

demokrati, innovationer och ekonomi speglar ett bestämt sätt att förstå och tala om stadens attraktivitet, vilket innebär att andra uppfattningar av den attraktiva staden alltså utesluts. Studien visar hur diskursen är inpräglad i maktstrukturer där aktörer på olika sätt försöker att ta kontroll över språkets betydelse och därmed klargöra vilka diskursiva värden som skall centreras till det enskilda begreppet (se Dannestam 2009:88–90 för liknande exempel). Genom olika makttekniker söker aktörerna göra en *viss* kunskap accepterad och legitim, något som i sin tur påverkar *hur* den sociala verkligheten kommer att förstås och omnämnas i olika politiska och sociala sammanhang (Winther Jørgensen och Phillips 2000:20).

Studien indikerar hur språket har en förmåga att disciplinera och transformera det planpolitiska arbetet och då lika mycket i planeringens grundläggande syfte och mål. Utifrån diskursteorin kan den artikulatoriska praktiken betraktas som en högst politisk fråga då det påverkar både hur vi ska betrakta samhället och likväl hur vi ska bete oss i det (Winther Jørgensen & Phillips 2000:41). Trots att den attraktiva staden i allmänna ordalag beskrivs i positiva termer är problematiken att det allt för sällan framhålls vilka konsekvenser som diskursen får för synen på staden och då även vilka nackdelar som finns med att främja tillväxtskapande strategier i planering. I nästa avsnitt identifieras därför vilka olika föreställningar som, enligt studien, finns kring den attraktiva staden och hur diskursen påverkar stadens utformning och den samtida stadsbilden.

Diskursens konsekvenser för synen på staden

I detta avsnitt kommer inte tonvikten att ligga på nodalpunkterna utan snarare är syftet att belysa vilka likheter och skillnader som har framgått under dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* samt *egenskaper och utbud*.

För dimensionen stadens *politiska styrelseform* framkom det en generell uppfattning om att stadens attraktivitet är beroende av en interaktiv samhällsstyrning och governancebaserade samarbetsformer, i fråga om ett offentligt-privat partnerskap och sektorsövergripande samarbeten (jfr Engström 2014; Montin & Hedlund 2009; Ullstad 2008; Nacka kommun 2011; Boverket 2002; Malmö stad 2014a). Emellertid kom Malmö stad och Boverket att betona vikten av medborgardelaktighet i planering. Malmö stad framhöll att medborgardelaktighet ”är avgörande för ett fungerande demokratiskt samhälle” (Malmö stad 2014a:71), medan Boverket påvisade att ”ofta kommer medborgarna in för sent” i planering (Boverket 2002:131). I detta fall kan det tolkas som att Boverket, i likhet med Malmö stad, värderar ett medborgerligt engagemang i planprocessen. Utifrån dessa exempel kan det å ena sidan förstås som att stadens attraktivitet är beroende av invånarnas intressen och idéer och att en medborgardelaktighet därmed automatiskt ska göra staden attraktiv. Å andra sidan verkar Malmö stad och Boverket rikta en kritik mot de strategier som har kommit att känneteckna det samtida planpolitiska arbetet och menar att ett medborgerligt engagemang är nödvändigt för att utmana

den nuvarande förståelsen av begreppet attraktivitet. Således verkar det finnas en pågående diskursiv kamp om *vems* intressen som attraktivitet skall bedömas och formas utifrån.

Emellertid framkom det en allmän föreställning om att stadens attraktivitet bör främjas genom ”mjuka” policyinstrument i planering genom dialog, samförstånd och samsyn (jfr Boverket 2002; Trafikverket 2007a; Malmö stad 2014b; Nacka kommun 2011). Trots detta, riktade Trafikverket en kritik mot strävan efter att skapa konsensus då ”(...) olika idéer om hur staden bör organiseras – är ett grundläggande inslag i varje demokrati” (Syssner 2013:43). Utifrån Trafikverkets resonemang verkar det finnas en motsägelse om *hur* planeringen bör organiseras för att skapa attraktiva städer. Men det kan likväl även ses som att Trafikverket uppmärksammar den problematik som finns med den kommunikativa planeringen då konsensus snarare *döljer* att hegemoniska uttryck får dominera i det politiska rummet. Därmed kan det ifrågasättas ifall konsensuskapande verkligen möjliggör en mångfacetterad innebörd av begreppet attraktivitet eller om rådande maktordningar snarare gynnar några aktörers inflytande på bekostnad av andras.

I forskningsöversikten framförde Mouffe (2005:1, 59), i likhet med Trafikverkets resonemang, att en strävan efter samsyn snarare riskerar att det förs en diskursiv kamp mellan vad som är *rätt och fel* stadsbyggande istället för att det blir en kamp mellan höger och vänster. Att främja konsensus i planering kan alltså snarare riskera en avpolitiserad av stadsbyggnadsfrågorna vilket innebär att det inte längre blir relevant att ifrågasätta *hur* den sociala verkligheten förstås och *varför*. Enligt Trafikverket har nätverk och partnerskap på senare tid allt mer kritiserats för en icke-transparens i planprocessen och menade att ”här kan man fråga sig vilka som bjuds in att delta och vilka som har möjlighet att utse representanter eller själva delta i nätverket av partnerskapet” (Syssner 2013:43). Att den svenska planeringen ska vara jämställd och öppen för olika intressen och idéer kan alltså ifrågasättas och då även *hur* de olika urbana och politiska diskurserna konstrueras.

Under dimensionen stadens *utbud och egenskaper* framkom dock en gemensam uppfattning om att stadens attraktivitet är beroende av stadsförnyelser och en utbyggnad av kommunikationsnätet för att öka rörligheten lokalt, regionalt och globalt (jfr Boverket 2002; Malmö stad 2014a; Helsingborg stad 2010; Westerlund 2013; Nacka kommun 2011). Tillgänglighet framkom som en viktig faktor då det skapar förutsättning för ett ökat kundunderlag och nya handels-etableringar vilket i sin tur genererar innovation och en ekonomisk tillväxt (jfr Boverket 1996; Malmö stad 2014a; Ullstad 2008; Zakrisson & Lundgren 2013). Alltså verkar det finnas en syn på att attraktivitet innebär att förändra stadsdelarnas identitet och karaktär och därmed att stadens befintliga gestalt inte kan värderas lika högt som det nya. Motivet till att stadsförnyelser framkommer som en central åtgärd kan grunda sig på att föreställningen om globalisering genomsyrar diskursen om den attraktiva staden. Under dimensionen stadens *politiska*

styrelseform, framhöll bland annat Boverket att globalisering och regionalisering har blivit allt tydligare i en nutida kontext (Boverket 2002:334), medan Sveriges Arkitekter (2008:14) menade att den rörliga ekonomin har ”sprängt” stadens gränser vilket i sin tur har skapat en konkurrenssituation. Problematiken i detta sammanhang är att den hegemoniska betydelsen av globalisering följaktligen får konsekvenser då planeringsstrategierna reduceras och anpassas till globaliseringen. Men platsmarknadsföringsstrategierna bör emellertid inte enbart ses som en apolitisk strategi och anpassning till rådande samhällsförhållanden, utan även som en medveten kommunalpolitisk strategi bland flera möjliga alternativ för att styra stadsutvecklingen i en viss riktning.

I forskningsöversikten konstaterade Mukthar-Landgren att globalisering har blivit en form av avpolitisering (2012:150). Men vad händer när den positiva associationen till orten blir negativ på grund av socioekonomiska och fysiska förändringar? Enligt Nylund tenderar samtida tillväxtskapande strategier att skapa kortsikliga ekonomiska vinster (1995:28), vilket väcker frågan om vilka konsekvenser som de nutida stadsbyggnadsidéerna får för stadens socio-ekonomi på *längre sikt*? Den hegemoniska betydelsen av globalisering riskerar inte enbart till en homogen kunskapssyn utan även till att diskussionen blir *blind* för andra kunskaper om *hur* den sociala verkligheten och samhällsutvecklingen skall förstås, och då även vilka politiska åtgärder ska bör prioriteras mot bakgrund av en viss samhällskontext.

Under dimensionen stadens *utbud och egenskaper* framkom även en enighet kring att staden behöver upprätthålla en anda av acceptans för olika funktioner och brukare i staden (jfr Höganäs kommun 2014; Malmö stad; Nacka kommun 2011; Trafikverket 2007a; Ullstad 2008). Trots detta, riktade Sveriges Arkitekter en kritik mot det samtida stadsbyggandet då ”de gemensamma platserna reduceras och privatiseras i nybyggandet (...) Gallerior och stormarknader medverkar till att göra gränserna mellan offentligt och privat, mellan gemensamt och kommersiellt, diffusa” (Ullstad 2008:16). I detta fall kan det tolkas som att en privatisering och kommersialisering motverkar stadens attraktivitet, vilket innebär att det finns ett ifrågasättande av *vilka* fysiska kvaliteter som ska inbegripa begreppet attraktivitet. Dock kan citatet även vara ett uttryck för att allmänhetens behov och intressen riskerar att hamna i skymundan på bekostnad av att de privata aktörernas intressen får dominera över stadsplaneringen och stadsbyggandet, vilket i sin tur väcker frågan kring den kommunala hanteringen och beaktandet av allmänintresset. För dimensionen stadens *politiska styrelseform* skrev Boverket, i likhet med Ullstad, att ”partnerskapet inte får leda till att projekt som är mindre intressanta ur en allmän synpunkt genomförs bara för att det finns någon som vill satsa pengar” (Boverket 2002:134). Alltså kan det tolkas som att det finns en risk för att de involverade aktörerna agerar utifrån ett ekonomiskt vinstintresse, och därmed verkar det även finnas ett ifrågasättande av *vilka* intressen och fysiska kvaliteter som ska främja städernas attraktivitet.

För dimensionen stadens *utbud och egenskaper* fanns emellertid en samsyn kring att kommunen behöver inneha en mångfald av branscher och verksamheter, nöjesdistrikt, utbildningscentra, kulturanläggningar och en infrastrukturutveckling för att kunna konkurrera om uppmärksamheten på marknaden (jfr Trafikverket 2007a; Boverket 2002; Malmö stad 2014a; Helsingborg stad 2010). Men konsekvenserna av sådana åtgärder är enligt Trafikverket att den lokala sammanhållningen försvagas i stadens perifera områden (Westerlund 2013:60). Utifrån detta kan det tolkas som att rådande hegemoniska uttryck samt den ökade maktkoncentrationen till privata aktörer riskerar att andra behov i staden negligeras och därmed att ett *helhetsperspektiv* i planering går förlorat. På så vis finns det även en risk för att samtida strategier snarare bidrar till en ökad segregering och gentrifiering.

Sammantaget visar studien att begreppet attraktivitet är mångfaldig och komplex. Alltså kan begreppet likställas med det som inom diskursteorin benämns som en *flytande signifikant* som är särskilt öppen för betydelse och som olika diskurser försöker ge ett innehåll (Winther Jørgensen & Phillips 2000:35). Trots att det har framkommit flera gemensamma nämnare kring *vad* som utgör stadens attraktivitet finns det även meningsmotsättningar som ger indikation på en pågående *diskursiv kamp*, det vill säga att det råder en konflikt kring meningsskapandet av det enskilda begreppet (jfr Howarth 2007:18; Laclau 2007:545; Mouffe 2005:15; Winther Jørgensen & Phillips 2000:13, 16, 43). Studien ger uttryck för hur olika betydelsefixeringar påverkar vår uppfattning av den sociala verkligheten, vilket således får konsekvenser för hur diskursen om den attraktiva staden konstrueras och likväl även för hur den samtida politiken kommer att formas och genomföras.

Avslutning

Slutsatser

Syftet med föreliggande studie var att studera den attraktiva stadens konstruktion och analysera vilka konsekvenser som diskursen får för synen på staden och stadsbilden. I detta kapitel sammanfattas de viktigaste slutsatserna med anknytning till uppsatsens två frågeställningar.

Den första frågeställningen var *hur konstrueras diskursen om den attraktiva staden?* I studien fokuserades på att lyfta fram olika centrala element som belyser dimensionerna; stadens *politiska styrelseform* samt *utbud och egenskaper*, som enligt forskningsöversikten utgör teman i den enskilda diskursen. Elementen artikulerades till nodalpunkterna *kunskap, demokrati, innovationer och ekonomi*, som tillsammans tillför diskursen med en viss betydelse och indikerar ett bestämt sätt att förstå stadens attraktivitet. Nodalpunkterna speglar dock inte enbart vilka normerande idéer som numera influerar den svenska stadsbyggnadsdiskussionen utan fungerar även på den nivån att det bidrar till en innehållsmässig förskjutning och omformulering av politikens och planeringens grundläggande syfte och mål.

Studiens andra frågeställning gällde ifall det *finns en hegemonisk betydelse av stadens attraktivitet?* Framför allt fanns det en allmän uppfattning om att stadens attraktivitet främjas genom en interaktiv samhällsstyrning samt kommunala satsningar och investeringar i infrastrukturen, vilket kan vara ett uttryck för en rådande hegemoni. Trots detta, framkom även meningssmottagningar kring *vems* intressen som begreppet bör formas utifrån, *hur* planeringen bör organiseras och *vilka* fysiska kvaliteter som ska inbegripa begreppet attraktivitet, något som tyder på en dekonstruktion. Konflikten kring meningsskapandet av ett begrepp bidrar inte enbart till att vår verklighetsuppfattning förändras utan påverkar även vilken *typ* av politik som kommer att införlivas och eftersträvas i det planpolitiska arbetet på den lokala, regionala och nationella nivån. Således har språket en förmåga att styra, disciplinera och förändra vår förståelse av vad stadsplanering *är* och vad det *bör* vara, något som i sin tur även transformerar det kommunalpolitiska arbetet.

Vidare forskning

Studien talar för att diskursen om den attraktiva staden innehåller ett spektrum av olika föreställningar. Däremot konstituerar vi inte enbart vår sociala verklighet genom skriften utan även genom den visuella kommunikationen. Likt skriften har illustrationer en förmåga att disciplinera hur stadens attraktivitet skall visualiseras

och är i sin tur en återspeglning av vilka föreställningar som finns kring ämnet. För vidare forskning rekommenderas därför att studera ifall det förefaller finnas en hegemonisk betydelse av begreppet attraktivitet i bildspråket. Vilken arkitektonisk design kommer till uttryck och vilka bilder representerar den attraktiva staden?

I föreliggande studie har det även framgått att kommunen behöver vara attraktiv på den globala marknaden för att kunna konkurrera om nya potentiella invånare, företagare och turister. Men vilka föreställningar utger dessa grupper om stadens attraktivitet? Verkar deras föreställningar vara i enlighet med hur myndigheter, yrkesideella organisationer och kommuner förstår den attraktiva staden?

Myndighetsdokument anger riktlinjer för vilka ideal och stadsstrukturer som skall införlivas och efterföljas i den fysiska planeringen. Men är dokumenten *egentligen* baserade på hur medborgarna betraktar attraktivitet eller är det enbart aktörer med inflytande som får dominera över stadsbyggandsdiskussionen?

Dessa upplysningar kan användas för att ytterligare belysa vilka föreställningar som finns kring begreppet attraktivitet och väcka en vidare diskussion om vilka konsekvenser som rådande idéer får för stadsbyggandet och stadsutvecklingen.

Källförteckning

Litteratur

Bergström, G. & Boréus, K. (2000) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Uppl. 1, Lund: Studentlitteratur AB.

Bergström, G. & Boréus, K. (2012) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Uppl. 3, Lund: Studentlitteratur AB.

Blomqvist, P. & Rothstein, B. (2000) *Välfärdsstatens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn*, Stockholm: Agora.

Boverket (2012) *Om Boverket*, [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.boverket.se/sv/om-boverket/>> (Hämtad 2015-04-01)

Bryman, A. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder* (red. Björn Nilsson), Malmö: Liber AB.

Bryman, A. (2012) *Social Research Methods*, Uppl. 4, Oxford: University Press.

Börjesson, M. & Palmblad, E. ”Introduktion”, i *Diskursanalys i praktiken* (red. Mats Börjesson och Eva Palmblad), Malmö: Liber AB, (2007).

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009) *Makt*, Malmö: Liber AB.

Dannestam, T. (2005) *America's cup och omformuleringens politik*, Lund.

Dannestam, T., ”Att göra region genom stadspolitik, America's cup och gränslöshetens gränser”, i *Öresundsgränser, rörelser, möten och visioner i tid och rum* (red. Fredrik Nilsson, Hanne Sanders, Ylva Stubbergaard), Makadam, (2007).

Dannestam, T. (2009) *Stadspolitik i Malmö, Politikens meningsskapande och materialitet*, Lund: Media Tryck.

Ek, R. (2003) *Öresundsregion - bli till! De geografiska visionernas diskursiva rytm*, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lund: Lunds universitet.

- Florida, R. (2005) *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- Fløysand, A & Jakobsen, S., ”Commodification of rural places: A narrative of social fields, rural development, and football”, i *Journal of Rural Studies* 23, (2007).
- Healey, P. ”Re-thinking Key Dimensions of Strategic Spatial Planning: Sustainability and Complexity”, i *Fuzzy planning the role of actors in a fuzzy governance environment* (red. Roo, G. de. och Porter, G), Aldershot, England: Ashgate, (2007).
- Helsingborg stad (2014) *Statistik*, Helsingborg stad, [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.helsingborg.se/startside/kommun-och-politik/om-helsingborg/statistik/>> (Hämtad 2015-04-15)
- Hillbur, P. ”Berättelsers ursprung och kraft”, i *Den lärande staden*, (red. Mats Lieberg, Suzanne de Laval, Petter Åkerblom), Finland: WS Bookwell, (2010).
- Howarth, D. (2007) *Diskurs*, Malmö: Liber AB.
- Hviid Jacobsen, M. (2011) *Konstruktionen af socialkonstruktivismen begrebsforvirring og terminologi anarki i sociologien*, Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory 2:3.
- Höganäs kommun (2014) *Höganäs kommunfakta*, Höganäs kommun.
- Kavaratitzis, M. & Ashworth G. J., ”City Branding: an effective assertion of Identity or a transitory Marketing trick?”, i *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie – 2005*, Vol. 96, No. 5, Oxford, (2005).
- Laclau, E., ”Discourse”, i *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (red. Robert E. Goodin, Philip Pettit och Thomas Pogge), Oxford: Blackwell, Vol. 2nd Edition, (2007).
- Lagerholm, P. (2010) *Språkvetenskapliga uppsatser*, Uppl. 2, Lund: Studentlitteratur AB,
- Mouffe, C. (2005) *On the political*, London & New York: Routledge.
- Mukthar-Landgren, D., ”Om gammalt och nytt i marknadsföringen av staden”, i *Governance på svenska* (red. Gun Hedlund och Stig Montin), Stockholm: Santérus Academic Press, (2009).

- Nacka kommun (2015) *Befolkningsutveckling i landet, länet och kommunen*, Nacka kommun.
- Nylund, K. (1995) *Det förändrade planeringstänkandet*, Nordiska institutet för samhällsplanering, avhandling 19, Stockholm: Nordplan.
- Pierre, J., "Models of Urban Governance: The Institutional Dimension of Urban Politics", i *Urban Affairs Review*, Vol. 34, No. 3, SAGE Publications, (1999).
- Pierre, J. "Tre myter om governance", i *Governance på svenska* (red. Gun Hedlund och Stig Montin), Stockholm: Santérus Academic Press, (2009).
- Pierre, J. (2011) *The Politics of Urban Governance*, Basingstoke: Palgrave.
- Region Skåne (2014) *Det öppna Skåne 2030*, Region Skåne.
- Roo, G. de., "Understanding Fuzziness in Planning", i *Fuzzy planning the role of actors in a fuzzy governance environment* (red. Roo, G. de. och Porter, G), Aldershot, England: Ashgate, (2007).
- Roo, G. de. & Porter, G., "The End has no Merit", i *Fuzzy planning the role of actors in a fuzzy governance environment* (red. Roo, G. de. och Porter, G), Aldershot, England: Ashgate, (2007).
- SFS 2010: 900. *Plan- och bygglagen*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stadskontoret (2014) *Befolkningsprognos 2014-2015*, Stadskontoret, Malmö stad.
- Sveriges Arkitekter (2015) *Organisationsfakta*, [Elektronisk] Tillgänglig: <<https://www.arkitekt.se/organisationsfakta/>> (Hämtad 2015-04-01)
- Trafikverket (2012) *Vem gör vad av myndigheterna inom transportområdet?*, [Elektronisk] Tillgänglig: <<http://www.trafikverket.se/Om-Trafikverket/Trafikverket/Vem-gor-vad-av-myndigheterna-inom-transportområdet/>> (Hämtad 2015-04-01)
- Tunström, M. (2009) *På spaning efter den goda staden. Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*, Örebro.
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, Vetenskapsrådet, Stockholm.

- Walter, M. (2013) *Making Plans - Telling Stories, Planning in Karlskrona 1980-2010*, Karlskrona.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.
- Wolman, H. L., Ford C. C., Hill E. (1994) *Evaluating the Success of Urban Success Stories*, Urban Studies, Vol.31, No.6.
- Wreder, M. ”Ovanliga analyser av vanligt material”, i *Diskursanalys i praktiken* (red. Mats Börjesson och Eva Palmblad), Malmö: Liber AB, (2007).

Källmaterial

- Boverket (1996) *Den måttfulla staden*, Karlskrona: Boverket.
- Boverket (2002) *Stadsplanera – istället för trafikplanera och bebyggelseplanera*, Karlskrona: Boverket.
- Boverket (2012) *Vision för Sverige 2025*, Karlskrona: Boverket.
- Engström, M., ”Inledning”, i *Den attraktiva regionen: Målbilder och utvecklingsstrategier*, Trafikverket, (2014).
- Helsingborg stad (2010) *ÖP 2010 – En strategisk översiktsplan för Helsingborgs utveckling*, Helsingborg stad.
- Höganäs kommun (2014) *Översiktsplan Samrådshandling*, Höganäs kommun.
- Malmö stad (2014a) *Översiktsplan för Malmö: Planstrategi*, Malmö stad.
- Malmö stad (2014b) *Arkitekturstaden Malmö: Tillägg till översiktsplan för Malmö*, Malmö stad.
- Nacka kommun (2011) *Hållbar framtid i Nacka: Översiktsplan för Nacka kommun*, Nacka kommun.
- Syssner, J., ”Regionaliseringens platser, aktörer, värden och bilder”, i *Den attraktiva regionen: En antologi om tillgänglighet och regional utveckling*, Trafikverket, (2013).
- Trafikverket (2007a) *Trafik för en Attraktiv Stad*, Trafikverket, Utgåva 2.

Trafikverket (2007b) *Trafik för en Attraktiv Stad Underlag*, Trafikverket, Utgåva 2.

Ullstad, E. (2008) *Hållbar stadsutveckling: En politisk handbok från Sveriges Arkitekter*, Sveriges Arkitekter.

Westerlund, H., ”De undanskymda utvecklingskrafterna – Socialt kapital, ”platsöverskott” och entreprenöriell samverkan”, i *Den attraktiva regionen: En antologi om tillgänglighet och regional utveckling*, Trafikverket, (2013).

Zakrisson, K. & Lundgren A., ”God infrastruktur – En överlevnadsfråga för Kiruna”, i *Den attraktiva regionen: En antologi om tillgänglighet och regional utveckling*, Trafikverket, (2013).

Illustrationer

Figur. *Framsida*. Källa: Kruse K. (2013), redigerad av författaren. Tillgänglig: <http://www.ceo.com/leadership_and_management/millennials-and-the-fifth-age-of-work/> (Hämtad 2015-03-31).

Tabell. *Illustrerar fyra olika governance-modeller*. Källa: Pierre, J., ”Models of Urban Governance: The Institutional Dimension of Urban Politics”, i *Urban Affairs Review*, Vol. 34, No. 3, SAGE Publications, (1999), s.388.